

Przemysław NOWAK
Kraków

Dokumenty pokoju w Raciążku z 1404 roku*

Badania nad pokojem zawartym między Polską, Litwą a zakonem krzyżackim w należącem do biskupów włocławskich Raciążku (Raciążu) w 1404 r. koncentrowały się dotychczas na wyjaśnieniu genezy i treści politycznych¹. Jego wnikliwej oceny dokonał prawie przed stu laty krakowski historyk Maryan Goyski, stwierdzając w konkluzji, że „zjazd raciąski nie zakończył naprawdę sporów między Zakonem a państwami związanymi unią: dla Korony w krótkim czasie wystąpi spór o Dreżdenko i Nową Marchią, dla Litwy — znowu o Żmudź: te spory doprowadzą już do Grunwaldu. Jest więc zjazd raciąski naprawdę kompromisem przejściowym, jest ostatniem pokojowym załatwieniem sporów bez zdobycia oręża, dla Litwy zaś ostatnią klęską przed śmiertelną rozprawą na polach Tannenbergu, która stanowi epokę, punkt zwrotny w dziejach zarówno Zakonu jak Polski”².

W niniejszym studium podjąłem analizę dokumentów traktatowych wystawionych przez Jagiełłę, Witolda i Konrada von Jungingen podczas zjazdu w Raciążku 18–23 maja 1404 r.³ Dokumenty potraktowałem dualistycznie — z punktu widzenia wystawcy (kancelarii) i z punktu widzenia od-

---

* Artykuł powstał w ramach prac nad dokumentami traktatów pokojowych Polski i Litwy z zakonem krzyżackim w XV wieku, finansowanych z grantu nr 1 H01G 014 19 Komitetu Badań Naukowych. Wstępna kwerenda w Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz w Berlinie–Dahlem przeprowadzona została z subwencji przyznanej przez Fundusz Pomocy Niezależnej Literaturze i Nauce Polskiej (Tournan–en–Brie) wraz z Fundacją Bankową im. Leopolda Kronenberga (Warszawa). Serdecznie dziękuję Panu Pawłowi Prokopowi za informacje, udzielone na podstawie niepublikowanego jeszcze Katalogu średniowiecznych rękopisów Biblioteki XX. Czartoryskich w Krakowie.

¹ Podstawowymi opracowaniami pozostają: M. Goyski, *Sprawa zastawu ziemi dobrzyńskiej przez Władysława Opolczyka i pierwsze lata sporu (1391–1399)*. Szkic historyczny, *Przegl. Hist.* 3, 1906, s. 22–51, 177–198, 333–350; tenże, *Wzajemne stosunki Polski, Litwy i Zakonu w latach 1399–1404*. Studium historyczne, „Przewodnik Naukowy i Literacki” 34, 1906, s. 209–225, 305–322, 398–413, 501–518. Ostatnio, niestety bez znajomości literatury polskojęzycznej, K. Neitmann, *Die Staatsverträge des Deutschen Ordens in Preußen 1230–1449*. Studien zur Diplomatie eines spätmittelalterlichen deutschen Territorialstaates, Neue Forschungen zur brandenburg–preussischen Geschichte, 6, Köln–Wien 1986, (Diss. Göttingen 1984), s. 153–157 i dalsze według indeksu; por. krytykę tejże pracy: M. Biskup, *Nowa praca o traktatach państwowych Zakonu Krzyżackiego w Prusach*, *Kwart. Hist.* 96, 1989, nr 3, s. 217–229; C. A. Lückcrath, *Über Staatsverträge des Deutschen Ordens in Preussen*. Annotationes zum Forschungsstand, w: *Gedenkschrift für Reinhold Olesch*, hrsg. v. H. Rothe, R. Schmidt, D. Stellmacher, *Mitteldeutsche Forschungen*, 100, Köln–Wien 1990, s. 103–114.

² M. Goyski, *Wzajemne stosunki*, s. 517.

³ Opis zjazdu (bez przebiegu narad) i jego rezultaty podają: *Franciscani Thorunensis Annales Prussici (941–1410)*, hrsg. v. E. Strehlke, w: *Scriptores rerum Prussicarum*, hrsg. v. T. Hirsch, M. Töppen u. E. Strehlke, Bd. 3, Leipzig 1866, s. 274; *Johann’s von Posilge, Officials von Pomesanien, Chronik des Landes Preussen, (von 1360 an, fortgesetzt bis 1419)*, hrsg. v. E. Strehlke, w: *Scriptores*, Bd. III, s. 271–272; *Joannis Dlugossii Annales seu Cronicae incliti Regni Poloniae* [dalej: Długosz, *Annales*], lib. X, Varsaviae 1985, s. 256–257, por. *Rozbiór krytyczny Annalium Poloniae Jana Długosza z lat 1385–1444*, t. 1, opr. S. Gawęda, K. Pieradzka, J. Radziszewska, K. Stachowska pod kierunkiem J. Dąbrowskiego, Wrocław 1961, 70–71.

biocy (archiwum)⁴. Warunkiem *sine qua non* dla tak zaplanowanej analizy było dążenie do kompletnego zebrania i opracowania źródeł dokumentowych do tego traktatu, odnalezionych w archiwach i bibliotekach Berlina, Gniezna, Kórnika, Krakowa, Poznania, Warszawy, Watykanu i Wrocławia. Punktem wyjścia dla tych poszukiwań był materiał ogłoszony przez niemieckiego archiwistę Ericha Weisego w pierwszym tomie znanego wydawnictwa *Die Staatsverträge des Deutschen Ordens in Preußen im 15. Jahrhundert*⁵.

I. Analiza dyplomatyczna

Przez pojęcie dokument traktatu międzypaństwowego rozumiem pisemne oświadczenie powstałe w wyniku rokowań układających się stron, które ma charakter prawnopubliczny poprzez posiadanie określonych znamion formalnych zewnętrznych i wewnętrznych, zależnych od rozwoju prawa i kultury duchowej, a szczególnie przemian piśmiennictwa w ramach przestrzenno–czasowym⁶. Dokumenty traktatowe, co pierwszy w historiografii polskiej zauważył Stanisław Szczur, były doraźnymi umowami⁷. To twierdzenie, po ostatnio dokonanej reinterpretacji semantycznej kluczowego terminu *pax perpetua, der ewige friede*, ma obecnie dobre podparcie źródłowe. Dotychczas pod pojęciem tym rozumiano „na wieczne czasy”, zamiast „czasowo nieograniczony”, którego celem ma być stworzenie *firmus et constans ordo*⁸. Elity społeczeństwa feudalnego doskonale zdawały sobie sprawę, że ważność *pax perpetua* wymagała odnowienia w chwili zmiany warunków politycznych, bądź śmierci jednego z kontrahentów. Dlatego zarówno Władysław Jagiełło, jak i Konrad von Jungingen potwierdzili pokój zawarty przez króla Kazimierza Wielkiego z zakonem krzyżackim w 1343 r. (5, 7)⁹.

Pokój w Raciążku z punktu widzenia dyplomatyki jest interesujący, ponieważ 1° układające się strony wystawiły część dokumentów w egzemplarzach podwójnych, 2° dokumenty zostały ingrosowane po łacinie i niemiecku. Zagadnienie dokumentów sporządzanych w kilku egzemplarzach nie było dotychczas przedmiotem specjalnych badań dyplomatyki polskiej¹⁰. Natomiast powszechnie

⁴ Metoda ta wypracowana przez czeskiego historyka Jindřicha Šebánka († 1977) nie znalazła dotychczas właściwego rezonansu w dyplomacie polskiej, skoncentrowanej przeważnie na jednostronnym badaniu dokumentów i kancelarii rozmaitych wystawców, zwłaszcza władców, czego najlepszą egzemplifikacją rozliczne studia tzw. szkoły wrocławskiej i jej licznych naśladowców. Zdaniem niektórych badaczy (w tym i moim) studia te popadły w jałową mikroanalizę i formalizm, por. np. recenzję T. Jurka, *Rocz. Hist.* 66, 2000, s. 246–249. Skostnienie założeń klasycznego schematu erudycyjnej krytyki dokumentowej, od którego wpływu nie mogą się uwolnić kolejne generacje polskich dyplomatyków, podnosi ostatnio A. Adamska, *Arengi w dokumentach Władysława Łokietka. Formy i funkcje*, Kraków 1999, s. 15 n. (z obszernym zestawieniem literatury). Przykładem odejścia od tradycyjnego kanonu badań dyplomatycznych w Polsce są studia Krzysztofa Skupieńskiego, a zwłaszcza tegoż, *Biurokracja w średniowiecznej kancelarii?*, w: *Droga historii. Studia ofiarowane profesorowi Józefowi Szymańskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. P. Dymmel, K. Skupieński, B. Trelińska, Lublin 2001, s. 205–212 (z obszernym zestawieniem obcojęzycznej literatury).

⁵ *Staatsverträge I*², nr 22–31 s. 31–40. Edycja ta nie informuje o wszystkich oryginałach, kopiach i literaturze wydawniczej, a mało przejrzysty układ jest uciążliwy przy korzystaniu. Trzeba jednak przyznać, że sumiennie zbiera wszelkie archiwalia z byłego Staatsarchiv w Królewcu (dzisiaj w GStAPK, XX. HA), co było wielkim ułatwieniem w mojej pracy nad nowym opracowaniem regestów dokumentów pokoju w Raciążku. Por. recenzję S. Zajączkowskiego, *Rocz. Hist.* 18, 1949, s. 383–385.

⁶ W historiografii polskiej proponowane definicje nie są wystarczająco dokładne, por. A. Gąsiorowski, *Nad dokumentami pokoju toruńskiego 1466 roku*, *Kwart. Hist.* 79, 1972, nr 1, s. 138: „akty prawne powstałe w wyniku pertraktacji obu układających się stron”; S. Szczur, *Traktaty międzypaństwowe Polski piastowskiej*, Kraków 1990, s. 34: „pod pojęciem polski dokument traktatowy rozumiem akta układów międzypaństwowych wystawiane przez władców Polski lub ich pełnomocników, niezależnie od tego, która ze stron zajmowała się redakcją i spisywaniem dyplomu”. O niewłaściwym rozumieniu terminu „akt” w znaczeniu „dokument”, zob. S. Kętrzyński, *Zarys nauki o dokumencie polskim wieków średnich*, t. 1, Warszawa 1934, s. 50.

⁷ S. Szczur, *Traktaty*, s. 35.

⁸ K. Neitmann, *Die Staatsverträge*, s. 379–380.

⁹ Cytowane w tekście zasadniczym numery w nawiasach okrągłych stanowią odnośnik do *Aneksu*.

¹⁰ Krótko I. Sułkowska–Kurasiowa, *Dokumenty królewskie i ich funkcje w państwie polskim za Andegawenów i pierwszych Jagiellonów 1370–1444*, Warszawa 1977, s. 64–65. Por. J. Šebánek, *Einiges über Doppel- und Mehrausfertigungen von*

wiadomo, że podstawowym językiem urzędowym kancelarii królewskiej w XV w. pozostawała łacina¹¹, a językiem kancelarii Zakonu był w późnym średniowieczu język niemiecki¹². Dokumentem niemieckim, wystawianym przez kancelarię królewską Władysława Jagiełły, jej wytrawna znawczyni Irena Sułkowska–Kurasiowa poświęciła zupełnie zdawkową uwagę, pisząc: „rozporządzamy tak nikłymi i niepewnymi śladami po dokumentach i listach Jagiełły w języku niemieckim, że na ich podstawie nie jest możliwe wyciąganie jakichkolwiek wniosków”¹³. Z kolei poznański historyk Marceli Kosman badając kancelarię wielkksiążęcą Witolda, skonstatował, że „w języku niemieckim redagowano znikomą procentowo liczbę dyplomów, które były przeznaczone dla Krzyżaków oraz Niemców inflanckich, i to przede wszystkim w początkach okresu rządów namiestniczych i wielkksiążęcych Witolda. Powstawały one niewątpliwie pod wpływem dyktatu zakonnego, zwłaszcza że Witold zatrudniał wówczas Niemców w charakterze sekretarzy”¹⁴. Przeglądając inne dokumenty traktatów międzypaństwowych zawieranych w ówczesnej Europie, dostrzega się od drugiej połowy XIV w. wzrastającą tendencję do stopniowej rezygnacji z łaciny na rzecz języków narodowych: niemieckiego, francuskiego lub włoskiego¹⁵.

Dokumenty wystawione podczas zjazdu w Raciążku w 1404 r. stały się przedmiotem badań dyplomatycznych dopiero za sprawą Ericha Weisego. W opublikowanym w 1935 r. ogólnym szkicu o późnośredniowiecznych traktatach międzypaństwowych¹⁶, historyk ten rozpatrzył problem dokumentów, które na mocy artykułu 13 pokoju mełneńskiego (27 IX 1422)¹⁷ zostały wydane stronie polskiej podczas ratyfikacji tego traktatu w Wielonie (18 V 1423)¹⁸. Na podstawie interpretacji dwóch regestów z wykazu dokumentów, sporządzonego na zjazd wieloński, o treści: *Item der dutsche briff unsers hern konig zu Raczins und eine befestunge under Witoud und uns oraz zwene herzogis Witoud brife, einer dutsch, der ander latinisch. Sie halden inne einen gebrochen freden widder gebessert. Signatur Q ambe*¹⁹, przyjął następnie w swej edycji, że każda ze stron, tj. polska, litewska i krzyżacka wystawiły w pokoju raciążkim egzemplarze podwójne, łacińskie i niemieckie, potwierdzenia pokoju salińskiego z 1398 r.²⁰

W swoim zestawieniu zgadzam się z Erichem Weise, że kancelaria królewska wygotowała transumpt pokoju salińskiego w egzemplarzu niemieckim (6) oraz łacińskim (6A). Rewersałem dla Jagiełły były tutaj egzemplarze niemiecki (4A) oraz łaciński (4) Konrada von Jungingen. Na ich mocy wielki mistrz zawierał pokój z królem Władysławem Jagiełłą, rozgraniczał posiadłości krzyżackie od strony Litwy i Inflant, zrzekał się wszelkich pretensji do Litwy, zastrzegał dla kupców

Urkunden (Auf Grund des in den Bänden I–V des CDB volltextlich edierten Urkundenstoffes), w: *Folia diplomatica* II, cur. S. Dušková i J. Šebánek (Opera Universitatis Purkynianae Brunensis, Facultas philosophica, 201), Brno 1976, s. 27–38; P.–J. Schuler, *Die spätmittelalterliche Vertragsurkunden. Untersucht an den Urkunden der Grafen von Württemberg 1325–1392* (Quellen und Forschungen aus dem Gebiet der Geschichte, NF 14), Paderborn–München–Wien–Zürich 2000, s. 65–67.

¹¹ I. Sułkowska–Kurasiowa, *Dokumenty*, s. 59.

¹² K. Forstreuter, *Die deutsche Sprache im auswärtigen Schriftverkehr des Ordenslandes und Herzogtums Preußen*, (wyd. 1, 1933), w: tegoż, *Beiträge zur preussischen Geschichte im 15. und 16. Jahrhundert* (Studien zur Geschichte Preussens, 7), Heidelberg 1960, s. 7–28.

¹³ I. Sułkowska–Kurasiowa, *Dokumenty*, Warszawa 1977, s. 61.

¹⁴ M. Kosman, *Dokumenty wielkiego księcia Witolda*, St. Źródł. 16, 1971, s. 160–162, cyt. ze s. 160.

¹⁵ Materiału porównawczego dostarcza tu *Corps universel diplomatique du droit des gens, contenant un recueil des traités d’alliance, de paix, de trêve, de neutralité, de commerce, d’échange (...)* avec les capitulations imperiales et royales (...) les droits et les interets des princes et etats de l’Europe (...), ed. J. Dumont, baron de Carlsroon, t. II–III, Amsterdam, La Haye 1726. Brak nowoczesnych edycji w odniesieniu do średniowiecznych traktatów międzypaństwowych został ostatnio dostrzeżony w *Quellenkunde zur deutschen Geschichte im Spätmittelalter (1350–1500)*, hrsg. u. bearb. v. W. Dotzauer, Darmstadt 1996, s. 54–56.

¹⁶ E. Weise, *Zur Diplomatie der Staatsverträge des Deutschen Ordens seit 1400*, „Altpreußische Forschungen” 12, 1935, z. 2, s. 218–231.

¹⁷ Główny dokument krzyżacki: Staatsverträge I², nr 154, § 13. Główny dokument polski: GStAPK, XX. HA StA Kbg., PU, Schieblade 109 nr 68 (do XII 1940 r.: AGAD, Zbiór dok. perg. nr 825) = *Materiały do polskich traktatów międzypaństwowych w XV wieku, cz. I: pokój mełneński 1422/23 roku*, wyd. P. Nowak, Kraków 2001 (<http://argo.hist.uj.edu.pl/nowak/index.htm>) § 13.

¹⁸ E. Weise, *Zur Diplomatie*, s. 226 n.

¹⁹ Cytuję za: E. Weise, *Zur Diplomatie*, s. 227 i przyp. 15.

²⁰ Staatsverträge I², nr 24, 26.

wolny przejazd oraz zobowiązywał się nie podejmować i nie zawierać przymierzy z ludźmi, którzy mogli być szkodliwi dla Korony Królestwa Polskiego. Natomiast po głębszym namyśle odrzuciłem tezę Ericha Weisego o wystawieniu przez wielkiego mistrza oraz Witolda egzemplarzy podwójnych potwierdzenia pokoju salińskiego, jako opartej na zbyt kruchych przesłankach. Proste potwierdzenie Konrada von Jungingen w języku niemieckim zachowane jest w oryginale (1). Z kolei o rzekomym łacińskim egzemplarzu nie wiemy zgoła nic²¹. Pozostaje zatem do wyjaśnienia problem dwóch dokumentów Witolda, o których informuje *expressis verbis* cytowany wyżej regest z 1423 r. Otóż moim zdaniem, chodzi tutaj o łacińskie potwierdzenie pokoju salińskiego (2) oraz o niemieckie przyrzeczenie dotrzymania wszystkich warunków pokoju zawartego z zakonem krzyżackim w Raciążku wraz z określeniem zobowiązań dotyczących Żmudzi (3). Niemieckojęzyczny dokument w sprawie Żmudzi, której zrzekł się Witold na mocy pokoju salińskiego²², był rozwinięciem postanowień tego traktatu. Oprócz lakonicznego regestu Erich Weise miał również do dyspozycji jeden niemieckojęzyczny tekst z archiwum pokrzyżackiego, który uznaję, podobnie jak Karl Eduard Napierski († 1864), za tłumaczenie²³. W dyskusji nad problemem egzemplarza niemieckiego potwierdzenia pokoju salińskiego przez Witolda nie mogę odnieść się tylko do identyfikacji Ericha Weisego, dokonanej na podstawie nieznanego obecnie inwentarza Archiwum Zakonu Krzyżackiego z ok. 1436 r.²⁴ Uczony ten dokonywał jednak tej identyfikacji, opierając się zapewne na wcześniejszej analizie wykazu z 1423 r., w której przyjął istnienie egzemplarzy podwójnych potwierdzenia pokoju salińskiego. Pominął także fakt, że Jagiełło dopiero w 1404 r. przystępował do traktatu z 1398 r., transumując dokument Witolda, a Konrad von Jungingen na zasadzie wzajemności i równości układających się stron wystawił znany z oryginałów rewersał w egzemplarzu podwójnym (4, 4A).

Z uporządkowanego przeze mnie materiału dokumentowego do pokoju w Raciążku wynika zatem, że strona polska wystawiła pięć dokumentów (6, 6A, 7, 8, 9), z których dwa zachowały się w kopiach (6, 6A). Z trzech dokumentów strony litewskiej (2, 3, 10), jeden znany jest z kopii (2). Zakon krzyżacki wystawił dla strony polskiej trzy dokumenty (4, 4A, 5), z których jeden przetrwał w kopii (5). Natomiast dla strony litewskiej został wygotowany jeden dokument (1).

Na zjeździe generalnym w Raciążku, w toku kilkudniowych rokowań pełnomocników układających się stron, zawarto pokój²⁵. Za wynik osiągniętego kompromisu uważam sporządzenie konceptu dla dokumentów strony polsko-litewskiej. Szczęśliwie zachowała się jego kopia w archiwum pokrzyżackim²⁶. Erich Weise datował błędnie powstanie konceptu na przed 18 maja 1404 r.²⁷ Słusznie sprzeciwił się temu Klaus Neitmann²⁸, dostrzegając, że występująca w tekście wskazówka chronologiczna, która posłużyła Weisemu do datowania konceptu, odnosi się nie do Zielonych Świątek 1404 r. (18 V), ale do 1405 r. (7 VI). Jako *terminus a quo* dla powstania konceptu przyjmuję zatem początek zjazdu (18 V), a *terminus ante quem* wyznacza wystawienie pierwszej partii dokumentów pokojowych (22 V). Ostatecznie te ramy można chyba zawęzić do 21 maja, czyli zamknięcia negocjacji, co wiązałoby się ze sporządzeniem konceptu, ujmującego merytoryczne warunki pokoju. Odpowiednio bowiem do ówczesnych zwyczajów dyplomatycznych, każda z układających się stron

²¹ Staatsverträge I², nr 24 s. 34: „Ein lateinischer Text der Urk. des HM. war nicht nachzuweisen, ist aber wohl vorhanden gewesen. Die Anwesenheit der Ordensausf. im Ordensarchiv und das Fehlen der litauischen Ausfertigungen erklärt sich durch den Rücktausch am 18. Mai 1423 nach dem Frieden am Meldensee”.

²² Staatsverträge I², nr 2 § 4 = *Preußisches Urkundenbuch*, bearb. v. S. Jenks, J. Sarnowsky, Erlangen–Hamburg 2000 n. (<http://www.erlangerhistorikerseite.de/quellen/pub/4frame.html>; <http://www.rz.uni-hamburg.de/Landesforschung/orden.html>), JS 409 (12 X 1398) § 4.

²³ RLU, nr 144 s. 113 (regest).

²⁴ Staatsverträge I², nr 24 s. 34. OF 70 (brulion i czystopis) do 1944 r. znajdował się w zbiorach StA Kbg., obecnie uważany za zaginiony (pismo z GStAPK do autora z 4 VII 2000). Podobiznę jednej strony zamieszczają *Monumenta Palaeographica. Denkmäler der Schreibkunst des Mittelalters. Schrifttafeln in lateinischer und deutscher Sprache*, hrsg. v. A. Chroust, Ser. III, H. 21, Leipzig 1940, tabl. 8a. Znany jest fragmentaryczny odpis M. Heina z lat trzydziestych XX w. (GStAPK, XX. HA StA Kbg, OF 70a). Nie podejmuję tutaj dyskusji również z innymi identyfikacjami E. Weisego, przeprowadzonymi na podstawie OF 70, poprzestając tylko na ich odnotowaniu w uwagach do dokumentów zamieszczonych w *Aneksie* (nr 6A, 7, 9).

²⁵ Zob. przyp. 3.

²⁶ GStAPK, XX. HA StA Kbg., OBA 786.

²⁷ Staatsverträge I², nr 23 s. 31–33 (pod błędną datą przed 18 V 1404).

²⁸ K. Neitmann, *Die Staatsverträge*, s. 154, przyp. 22.

redagowała odnośny dokument zgodnie z ustaloną uprzednio treścią i w ten sposób sporządzone dokumenty były następnie wymieniane na znak zawarcia układu. Tak też zapewne postąpiono i tym razem.

W miarę szczegółowej analizy formularza dokumentów pokoju w Raciążku dokonał już Antoni Gąsiorowski²⁹. Dlatego tutaj ograniczę się jedynie do uwag, które mogą przyczynić się do pogłębienia wiedzy w tym zakresie. W dokumentach potwierdzających pokój saliński (1, 2, 6, 6A) oraz pokojowych wielkiego mistrza (4, 4A) zastosowano formularz szeroki. Mają one inwokację, pełną intytulację wystawców, listę świadków³⁰. W dokumentach krzyżackich wystąpiła forma inwokacji w aż trzech brzmieniach: *In dem namen des Herren amen* (1), *In nomine sancte et individue Trinitatis amen* (4)³¹, *In dem namen der heiligen und ungescheyden Dryvaldekeit amen* (4A). Do łacińskiego transumptu pokoju salińskiego Jagiełły ułożono nawet okolicznościową arenę z dosłownym cytatem z Ewangelii według św. Jana (6A): *Summi Regis dispensacio ineffabili ratione cuncta disponens inter ceteras virtutes hanc, que pax dicitur, prestancioem dignata est reputare, a qua Filius Altissimi tamquam a digniori Rex Pacificus voluit nominari, qua exsuperari preordinans omnem sensuum nobis reliquit exemplum apostolis inquires: „pacem meam do vobis” [J 14, 27]; innuens, quod in pacis amplitudine iugiter ambulemus. Sine qua eciam non potest bene coli celestis medicus et auctor vere pacis, in cuius dulcedine singuli ratione foventes merito sua loca figere debent et fundare*³². Formuły *ad perpetuam rei memoriam* wraz z areną, występującej w łacińskim transumpcie Jagiełły między inwokacją a intytulacją, jest pozbawiony niemiecki egzemplarz transumptu³³. Ma on jednak szczególną wartość, ponieważ jest jednym z nielicznych śladów po niemieckojęzycznych dokumentach Jagiełły³⁴. Nieco odmiennie przedstawia się formularz dokumentów potwierdzających pokój kaliski (5, 7). Zredagowany jest wyraźnie oszczędniej, bez inwokacji i z krótszą listą świadków. Pozostałe dokumenty mają już formularz skrócony, pozbawiony inwokacji, listy świadków, z pieczęcią średnią umocowaną na pasku (3, 8, 9, 10).

²⁹ A. Gąsiorowski, *Formularz dokumentów traktatów polsko-krzyżackich z XIV-XV wieku*, „Archeion” 66, 1978, s. 171–184. Niestety na nieporozumieniu polega wyróżnienie przez A. Gąsiorowskiego wstępnych dokumentów w pokoju raciąskim (ibid., s. 173–174). Pod podanym przez Autora odsyłaczem źródłowym (ibid., s. 173, przyp. 13) znajduje się jedynie edycja konceptu, a ściślej jego kopii dla dokumentów strony polsko-litewskiej, zob. przyp. 26–28 i odpowiadający im tekst.

³⁰ Zob. A. Gąsiorowski, *Polscy gwaranci traktatów z Krzyżakami XIV-XV wieku*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie 1971, nr 2–3 (112–113), s. 245–265. Polemika: M. Grzegorz, *W sprawie polskich gwarantów traktatów z Zakonem krzyżackim w XIV-XV wieku*, ibid. 1972, nr 2–3 (116–117), s. 393–406. W dokumentach królewskich pokoju raciąskiego skłonny jestem widzieć jedynie świadków (tak już A. Gąsiorowski, *Polscy gwaranci*, s. 251), a nie gwarantów, ponieważ ci zobligowani byli do przywieszenia swoich pieczęci, co potwierdzają kolejne dokumenty pokojów zawieranych z zakonem krzyżackim w l. 1411, 1422, 1435 i 1466. Ich zestawienie wraz z literaturą wydawniczą podaję w przygotowywanej dysertacji: *Dokumenty traktatów pokojowych Polski i Litwy z zakonem krzyżackim w XV wieku*.

³¹ W dokumentach wieczystych wychodzących z kancelarii królewskiej Jagiełły znane są jedynie dwa przypadki użycia inwokacji w takim brzmieniu, zob. I. Sułkowska-Kurasiowa, *Dokumenty*, s. 46.

³² Zarejestrowana przez I. Sułkowską-Kurasiową, *Dokumenty*, s. 190–191 nr 88 (za KDL, nr 8 s. 252–253), a pominięta przez A. Gąsiorowskiego, *Formularz*, s. 176.

³³ GStAPK, XX. HA StA Kbg., OF 67 (*Privilegia des colmischen Landes* z 1411–1414 r.), k. 175^v. Serdecznie dziękuję Panu prof. Svenowi Ekdahlowi z Berlina za zamówienie i przesłanie mikrofilmu.

³⁴ Niepełne zestawienie podaje I. Sułkowska-Kurasiowa, *Dokumenty*, s. 70, przyp. 152, z uwagą „są to dokumenty zachowane wyłącznie w kopiach, może nawet w tłumaczeniu na język niemiecki”. Przytoczone zdanie wybitnej znawczyni późnośredniowiecznej dyplomatyki królewskiej jest jednak zupełnie błędne, ponieważ z czasów Władysława Jagiełły przetrwał jeden oryginał, sporządzony w języku niemieckim, dotyczący rozejmu z zakonem krzyżackim do zachodu słońca 24 VI 1410 r., który zapośredniczył król rzymski Wacław IV Luksemburski (GStAPK, XX. HA StA Kbg., PU, Schieblade 63 nr 3 = Staatsverträge I², nr 74 s. 74–76). Znane mi są zatem cztery, niemieckojęzyczne dokumenty króla Władysława Jagiełły: KDM.K, t. 1, nr 75 = KDWlkp., t. 3, nr 1901 (Kraków, 16 VIII 1390); AP Kraków, Consularia Cracoviensia 427, s. 180–181 (Kraków, 19 VIII 1403); zob. niżej, *Aneks*, nr 6 (Raciążek, 22 V 1404); Staatsverträge I², nr 74 (Na granicy pomiędzy Świeciem a Bydgoszczą, 8 X 1409). Przy okazji poprzez porównanie dwóch wydań dokumentu z 1390 r. (wg różnych kopii), można skorygować informację podaną przez A. Gąsiorowskiego, *Itinerarium króla Władysława Jagiełły 1386–1434*, Warszawa 1972, s. 33, jakoby dokument opublikowany w KDWlkp., t. 3, nr 1901 (wg mocno podniszczonego transumptu) był opatrzony datą 17 VIII (nb. jego wydawca, płk Ignacy Zakrzewski, ze względu na uszkodzenia w tekście zadatował go ogólnie na „1390?”). Sierpniowy pobyt Jagiełły w Krakowie w 1403 r. znany jest jedynie z uzupełnień do *itinerarium* A. Gąsiorowskiego, por. P. Węcowski, *Działalność publiczna możnowładztwa małopolskiego w późnym średniowieczu. Itinerarium kasztelanów i wojewodów krakowskich w czasach panowania Władysława Jagiełły (1386–1434)*, Warszawa 1998, s. 180–185, tu s. 182. Zob. też Z. Nowak, *Akt rozpoczynający „Wielką Wojnę”. List wypowiedni wielkiego mistrza Ulyka von Jungingen z 6 sierpnia 1409 roku*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 1976, nr 1 (131), s. 80–81.

W zachowanych oryginałach można wyróżnić dwóch pisarzy z personelu kancelarii królewskiej, którzy ingrosowali po dwa czystopisy Witolda (3, 10) i Jagiełły (7, 8)³⁵. Do tego wniosku doszedłem na podstawie niemal identycznych inicjalnych *A* — w imieniu *Allexander* (3, 10) oraz *W* — w imieniu *Wladislaus* (7, 8), a także jednakowego stosowania skrótów w tych samych słowach. Natomiast ostrożnie traktowałbym sugestię Ireny Sułkowskiej–Kurasiowej, że królewski „dokument zawarcia pokoju z Zakonem w Raciążu w 1404 r.” redagował podkanclerzy Mikołaj Trąba³⁶. Podstawą dla tej tezy wydaje się być jego wystąpienie wśród świadków tego dokumentu (7). Wykluczyć tej hipotezy jednak nie można, zwłaszcza że podkanclerzy był obecny na zjeździe w Raciążku³⁷, a ponadto wystąpił w formule *datum per manus*³⁸ w łacińskim egzemplarzu królewskiego transumtu (6A)³⁹.

Pergaminowe oryginały Jagiełły i Witolda mają wpisane współczesną ręką na odwrocie notki — *R(egestra)ta* (3, 7, 9, 10). Zapewne informują one o wpisaniu tych dokumentów do niezachowanych ksiąg kancelarii królewskiej, tzw. Metryki Koronnej⁴⁰. Treść dokumentów traktatowych ze względu na swe znaczenie musiała w sposób szczególny interesować kancelarię królewską. Zgadza się z Ireną Sułkowską–Kurasiową, że byłby to jeszcze jeden dowód systematycznego prowadzenia ksiąg wpisów przez cały czas panowania Jagiełły i jego następców⁴¹. Notki *R(egestra)ta* nie ma tylko na jednym z trzech oryginałów krzyżackich (1) oraz na zobowiązaniu Jagiełły dotyczącym wykupu ziemi dobrzyńskiej (8), ponieważ było ono dokumentem o charakterze doczesnym.

Dokumenty królewskie były opatrzone dwoma rodzajami pieczęci: majestatową oraz średnią⁴². Pieczęcią majestatową uwierzytelniono łaciński (6A), być może *per analogiam* również i niemiecki transumt pokoju salińskiego (6) oraz potwierdzenie pokoju zawartego przez Kazimierza Wielkiego z zakonem krzyżackim w 1343 r. (7). Natomiast Witold nie posiadał aż do 1407 r. pieczęci majestatowej, więc zapewne wszystkie swoje dokumenty uwierzytelnił większą pieczęcią herbową (2, 3, 10)⁴³. Przy dokumentach krzyżackich pozostał po pieczęci w dwóch przypadkach jedynie jedwabny sznur czarno–biały (1, 4). Ponieważ użyto sznura, a nie pergaminowego paska, domyślam się, że mogła zostać przywieszona urzędowa pieczęć wielkich mistrzów, od roku 1393 stosowana nierozłącznie z pieczęcią sekretną jako *contrasigillum*⁴⁴.

³⁵ Poza tą ogólną konstatacją nie można dalej wyjść ze względu na brak badań pisma późnośredniowiecznych dokumentów w ramach polskiej kancelarii królewskiej, por. M. Koczerska, *Nauki pomocnicze historii średniowiecznej w Polsce — stan i perspektywy badawcze*, w: *Pytania o średniowiecze. Potrzeby i perspektywy badawcze polskiej mediewistyki*, red. W. Fałkowski, Warszawa 2001, s. 175, 178.

³⁶ I. Sułkowska–Kurasiowa, *Dokumenty*, s. 96 (bez odsyłacza źródłowego). Na marginesie warto odnotować, że ugruntowane w literaturze historycznej twierdzenie o przynależności Mikołaja Trąby do herbu Trąby nie znajduje potwierdzenia w zachowanym materiale sfragistycznym (znane są obecnie trzy a przypuszczalnie jeszcze kolejne dwa typy pieczęci). Informację tę zawdzięczam uprzejmości mgr. Piotra Pokory z Poznania, który zapowiada podjęcie tego tematu w osobnym artykule.

³⁷ Długosz, *Annales*, lib. X, s. 256.

³⁸ Historiograficzne poglądy na temat znaczenia tej formuły zestawia J. Krzyżaniakowa, *Kancelaria królewska Władysława Jagiełły. Studium z dziejów kultury politycznej Polski w XV wieku*, cz. 1, Poznań 1972, s. 21–24, a szeregu wniosków po przeanalizowaniu materiału źródłowego dostarcza I. Sułkowska–Kurasiowa, *Dokumenty*, s. 103–112; też, *Polska kancelaria królewska w latach 1447–1506*, Wrocław 1967, s. 66–67.

³⁹ Formułka *datum per manus* nie ma w niemieckim egzemplarzu królewskiego transumtu (GStAPK, XX. HA StA Kbg., OF 67, k. 177').

⁴⁰ Osobny problem stanowi geneza Metryki Koronnej, zob. tu S. Kętrzyński, *Uwagi o początkach Metryki koronnej i jej charakterze w XV wieku*, „Archeion” 2, 1927, s. 1–30; tenże, *Zarys nauki*, s. 402–415; I. Sułkowska–Kurasiowa, *Polska kancelaria*, s. 85–103; też, *Dokumenty*, s. 82–85.

⁴¹ I. Sułkowska–Kurasiowa, *Dokumenty*, s. 84. Nadto zachował się drobny fragment księgi wpisów z 1425 roku, świadczący o prowadzeniu rejestracji wystawianych przez kancelarię dokumentów, zob. *Dwa fragmenty ksiąg kancelaryjnych królewskich z I-ej połowy XV wieku*, wyd. T. Wierzbowski, Warszawa 1907, s. 11–22; drugi z fragmentów wydanych przez Teodora Wierzbowskiego jest tylko urywkiem kopiariusza sporządzonym po roku 1439 dla celów skarbowo–administracyjnych, zob. I. Sułkowska–Kurasiowa, *Dokumenty*, s. 86.

⁴² Por. M. Gumowski, *Pieczęcie królów polskich*, Kraków 1910 [recte 1920], s. 13–14, tabl. IX nr 13, s. 14, tabl. VIII nr 15; I. Sułkowska–Kurasiowa, *Dokumenty*, s. 51.

⁴³ Por. W. Semkowicz, *Sfragistyka Witolda*, „Wiadomości Numizmatyczno–Archeologiczne” 13, 1930, s. 74–81 nr 5; M. Gumowski, *Pieczęcie książąt litewskich*, „Ateneum Wileńskie” 7, 1930, z. 3–4, s. 720, tabl. VI nr 42; M. Kosman, *Kancelaria wielkiego księcia Witolda*, St. Źródł. 14, 1969, s. 113–114.

⁴⁴ Por. B. Schmid, *Die Siegel des Deutschen Ordens in Preußen*, „Altpreußische Forschungen” 15, 1938, s. 65, tabl. 6 nr 6, s. 66–67, tabl. 9 nr 2; M. Grzegorz, *Analiza dyplomatyczno–sfragistyczna dokumentów traktatu toruńskiego 1466 r.*, Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu, 75/1, Toruń 1970, s. 134–135 nr 3, tabl. XIX nr 61a, b.

II. Analiza archiwoznawcza

Zgodnie z postulatem Antoniego Gąsiorowskiego⁴⁵ pozostają do prześledzenia jeszcze dzieje archiwalne dokumentów pokoju z 1404 r. Po uroczystej wymianie dokumenty powędrowały do archiwów odbiorców. Dokumenty krzyżackie znalazły się w Archiwum Koronnym, przechowywanym w skarbcu na zamku krakowskim⁴⁶, zaś Jagiełły o Witolda trafiły do archiwum Zakonu w Malborku⁴⁷. Po wykupieniu w 1405 r. ziemi dobrzyńskiej⁴⁸ powróciło do rąk wystawcy zobowiązanie Jagiełły, co kancelaria krzyżacka zaznaczyła na odwrocie dokumentu stosowną adnotacją: *Wen der meister dem konige abetreten sol das lant Dobrin (8)*⁴⁹. Dokumenty potwierdzające pokój z 1398 r. zostały zwrócone Polsce wraz z innymi podczas ratyfikacji pokoju mełneńskiego w Wieloniu 18 V 1423 r.⁵⁰ Jedynym zachowanym do dziś oryginałem odnowienia pokoju salińskiego z 1404 r. jest egzemplarz niemiecki Konrada von Jungingen (1). Jego miejsce przechowywania, historyczne archiwum Zakonu, wskazuje na zwrot rewersału wystawcy zapewne na wspomnianym zjeździe w Wieloniu⁵¹.

W okresie wzmożonej aktywności dyplomatycznej między „Wielką Wojną” (1409–1411) a procesem kanonicznym, wszczętym przez Marcina V (1417–1431), po przyjęciu skargi polskiej na niekorzystny wyrok wrocławski Zygmunta Luksemburskiego (6 I 1420), z oryginałów przechowywanych w archiwum Zakonu sporządzano całymi dziesiątkami potwierdzenia notarialne na użytek krzyżackich dyplomatów⁵². Dokonywali ich na prośbę wielkiego mistrza biskup pomezanski Jan II Ryman (2, 3, 9, 10), jego następca Gerhard Stolpmann (2, 3, 6A, 7, 9) oraz biskup chełmiński Jan Mergenow wspólnie z Gerhardem (2, 6A, 7), a także opaci oliwski Mikołaj Runge i pelpliński Piotr (6A, 7, 9) w Malborku, bądź w rezydencjach biskupów w Prabutach (Riesenburg) i Szymbarku (Schönberg). Zarówno w procesie polubownym przed Zygmuntem Luksemburskim w Budzie w latach 1412–1414, jak i tzw. procesie rzymskim w latach 1420–1423 głównymi środkami dowodowymi były w pierwszej kolejności zeznania świadków (*attestationes testium*), a dopiero potem dokumenty (*instrumenta*)⁵³.

⁴⁵ A. Gąsiorowski, *Nad dokumentami pokoju toruńskiego 1466 roku*, Kwart. Hist. 79, 1972, nr 1, s. 134: „podstawowym zadaniem monografii źródłoznawczej winno być prześledzenie dziejów dokumentów począwszy od chwili ich spisania, poprzez wymianę, aż po dzień dzisiejszy”. Niestety nie znam żadnej monografii z zakresu dyplomatyki polskiej, która by ten postulat w pełni realizowała.

⁴⁶ Zob. I. Sułkowska-Kurasiowa, *Archiwum Koronne Krakowskie*, w: *Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie. Przewodnik po zespołach*, t. 1, *Archiwa dawnej Rzeczypospolitej*, red. J. Karwasińska, wyd. 2, Warszawa 1975, s. 29–40 (tu wykaz źródeł i zestawienie starszej literatury). Dokumentom krzyżackim przechowywanym w AKKr osobny artykuł poświęciła J. Karwasińska, *Z dziejów Archiwum Koronnego. Dokumenty krzyżackie*, (wyd. 1, 1948), w: tejsze, *Wybór pism*, [cz. 3], *Źródła archiwalne*, red. T. Dunin-Wąsowicz, Warszawa 1998, s. 103–118.

⁴⁷ Por. K. Forstreuter, *Das Preußische Staatsarchiv in Königsberg. Ein geschichtlicher Rückblick mit einer Übersicht über seine Bestände*, Veröffentlichungen der Niedersächsischen Archivverwaltung, 3, Göttingen 1955, s. 7–22; H. Koeppen, *Das Archiv des Deutschen Ordens in Preußen, seine Bestände und seine wissenschaftliche Bedeutung*, „Jahrbuch Preußischer Kulturbesitz” 4, 1966, s. 172–187.

⁴⁸ Lites II², nr 48 s. 436; Staatsverträge I2, nr 38, 39 (registry).

⁴⁹ Por. Z. Spieralski, *Z dziejów Archiwum Koronnego Krakowskiego. Kopiarz Jana Łaskiego (około 1505)*, cz. 1, St. Źródł. 24, 1979, s. 119–120 nr 14.

⁵⁰ Por. E. Weise, *Zur Diplomatik*, s. 226 n.; J. Karwasińska, *Z dziejów Archiwum*, s. 113; K. Neitmann, *Zur Revindikationspolitik des Deutschen Ordens nach Tannenberg. Die Auseinandersetzung zwischen dem Deutschen Orden und Polen-Litauen um die Ratifizierung des Friedensvertrages vom Melno-See 1422/23*, „Jahrbücher für Geschichte Osteuropas”, NF 31, 1983, z. 1, s. 50–80.

⁵¹ Dokumenty zwrócone wystawcom powinny być unieważnione przez odjęcie pieczęci i nacięcia, dochowywały się jednak często w stanie nienaruszonym, jak np. wstępny dokument pokoju mełneńskiego: AGAD, Zbiór dok. perg. nr 85 = *Materiały do polskich traktatów* (jak w przyp. 17).

⁵² Por. JH II nr 1650–1658 (23 IV 1410); 1727–1738 (5–8 V 1411); 1972–2000 (9 VIII 1419); 2066–2086 (10 V 1421); 2104–2147 (4–9 XI 1421).

⁵³ W archiwum pokrzyżackim zachował się wykaz oryginalnych dokumentów i transumptów, zabranych przez delegację Zakonu na zjazd budziński w 1412 r. (JH I/1, nr 1769; Z. H. Nowak, *Międzynarodowe procesy polubowne jako narzędzie polityki Zygmunta Luksemburskiego w północnej i środkowowschodniej Europie (1412–1424)*, Toruń 1981, s. 34 i przyp. 27).

W przypadku dokumentu największą wartość przedstawiał oczywiście oryginał, sporną zaś odpis, ale transumpt i widymus zachowywały w zasadzie pełną zdolność dowodową⁵⁴.

W ramach prac inwentaryzacyjnych prowadzonych w archiwum Zakonu ok. 1436 r. część dokumentów otrzymała na *dorso* niemieckojęzyczne regesty wraz z dwuliterową sygnaturą (7, 9)⁵⁵. Po przejściu Malborka przez Polskę w 1457 r., archiwum zostało przeniesione do Tapiawy, położonej nieopodal stołecznego Królewca. Dokumenty traktatów międzypaństwowych z Polską i Litwą posłużyły ponownie dla przeprowadzenia wywodów prawno-historycznych dwóm ostatnim wielkim mistrzom Fryderykowi księciu saskiemu (1498–1510) i Albrechtowi von Hohenzollern–Ansbach (1511–1525). Zachowały się trzy spisy dokumentów wytypowanych z archiwum Zakonu na usługi dyplomacji. Pierwszy wykaz przygotowany został na zapowiadziany, a niedoszły do skutku rozjemczy zjazd polsko-krzyżacki we Wrocławiu w 1508 r.⁵⁶, drugi na zjazd poznański w 1510 r.⁵⁷, wreszcie trzeci obejmuje dokumenty, które wielki mistrz Albrecht zabrał ze sobą do Rzeszy, gdy po zawarciu czteroletniego rozejmu z 1521 r. z królem polskim wyruszył w kwietniu 1522 r., aby szukać pomocy na dworze cesarza Karola V Habsburga, książąt Rzeszy oraz króla Węgier i Czech Ludwika Jagiellończyka⁵⁸. W pierwszym zestawieniu znalazło się *transumptum* potwierdzenia przez Jagiełłę pokoju kaliskiego (7)⁵⁹, a w trzecim być może oryginał potwierdzenia królewskiego w sprawie restytucji Żmudzi Zakonowi (9)⁶⁰. Ostatecznie na mocy artykułu 29 traktatu krakowskiego (8 IV 1525)⁶¹ książę Albrecht zobowiązał się do wydania Polsce wielu dokumentów z archiwum Zakonu⁶².

⁵⁴ Z. H. Nowak, op. cit., s. 18.

⁵⁵ Zob. przyp. 24.

⁵⁶ I. Janosz-Biskupowa, *Zestawienia dokumentów z Archiwum Zakonu Krzyżackiego z początków XVI wieku. Przyczynek do roli dokumentów w walce dyplomatycznej Zakonu z Polską*, Acta Universitatis Nicolai Copernici, Historia 19, Nauki Humanistyczno-Społeczne 147, 1984, s. 58–61 poz. 1–38. Tytuł: *Iura recepta per oratores missos ad Wratislaviam*. Por. M. Biskup, *Polska a Zakon Krzyżacki w Prusach w początkach XVI wieku. U źródeł sekularyzacji Prus Krzyżackich*, Olsztyn 1983 [recte 1984], s. 215–226.

⁵⁷ X. Liske, *Zjazd w Poznaniu w roku 1510*, RAU whf 3, 1875, s. 303–307. Wykaz pod tytułem: *Responsio Prutenorum in scriptis data. Pro informatione iuris oratorum illustrissimi magistri generalis Prussie* w łacińskim protokole obrad strony polskiej. Por. M. Biskup, *Zjazd w Poznaniu w 1510 roku*, Roczn. Hist. 48, 1982 (druk 1983), s. 47–98.

⁵⁸ I. Janosz-Biskupowa, op. cit., s. 62–70 poz. 1–98. Tytuł: *Register, was mein gnedigster her der hohmeister marggrave Albrecht hinaus ins landt genomen anno 1521*. Por. W. Hubatsch, *Albrecht von Brandenburg-Ansbach, Deutschordens-Hochmeister und Herzog in Preußen 1490–1568*, Studien zur Geschichte Preussens, 8, Heidelberg 1960, s. 98–107. Itinerarium Albrechta od 9 IV 1522 do 9 V 1525 zestawiono w *Urkundenbuch zur Reformationgeschichte des herzogthums Preußen*, hrsg. v. P. Tschackert, Bd. 2/1, Publicationen aus den k. Preußischen Staatsarchiven, 44, Leipzig 1890, nr 55, s. 15–16.

⁵⁹ I. Janosz-Biskupowa, op. cit., s. 58 poz. 3: *Item transumptum confirmationis concordiae Kazimiri regis primi cum Ordine pro Wladislaum regem factae prope Raczans*.

⁶⁰ Ibid., s. 67 poz. 92: *Terra Dobrinensis restituitur regi ut rex Ordini restituit Samagithiam*. Propozycję wydawczyni identyfikacji z kopią konceptu opublikowaną w Staatsverträge I², nr 23 s. 31–33 należy zdecydowanie odrzucić.

⁶¹ *Corpus iuris Polonici*, ed. O. Balzer, t. IV/1, Kraków 1910, nr 46 § 29: *Item quod dux Prussiae omnibus privilegiis et iuribus, huic contractui repugnantibus, seu ea sint a pontificibus maximis, imperatoribus, principibus vel regibus Poloniae projecta, nunc et in perpetuum renunciare et ea in manus Regiae Maiestatis consignare debet*.

⁶² Kwestia wydania dokumentów Polsce w wykonaniu pokoju toruńskiego z 1466 r. i/lub traktatu krakowskiego z 1525 r. wywołała w historiografii gwałtowną dyskusję, por. A. Wojtkowski, *W sprawie ustalenia daty wydania Polsce dokumentów krzyżackich*, „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu” 20, 1954 (druk 1955), z. 1–4, s. 295–303 (rec. G. L[abuda], St. Źródł. 2, 1958, s. 230); G. Labuda, *W sprawie wydania dokumentów krzyżackich Polsce w 1526 r.*, Zap. Hist. 21, 1955 (druk 1956), z. 3–4, s. 184–200; A. Vetulani, *Słowo o wydaniu dokumentów krzyżackich w ręce polskie*, ibid., s. 201–202; A. Wojtkowski, *W sprawie wydania Polsce dokumentów krzyżackich*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 1959, nr 4 (66), s. 448–468 (rec. G. L[abuda], St. Źródł. 7, 1962, s. 213). Jednoznaczne rozstrzygnięcie tego sporu mogłaby przynieść kwerenda w zasobie GStAPK, XX. HA StA Kbg. pod kątem porównania sporządzanych po 1466 r. przez Zakon kopii, bądź zestawień dokumentów z zachowanymi oryginałami. Tytułem przykładu błędnie identyfikowane przez wydawczynię (na podstawie drukownych regestów w JH II i Staatsverträge I) poz. 17 wykazu dokumentów AZK z 1508 r. (I. Janosz-Biskupowa, op. cit., s. 59: *Item pax perpetua facta prope Ossam iuxta lacum Melno inter Wladislaum seniore et Ordinem sub sigillo archiepiscopi Gneznensis, qui illam ratificat et servare promittet*) oraz poz. 21 zestawienia dokumentów AZK z 1521 r. (ibid., s. 63: *Ein brive mit anhangenden insigel, darin der ewig fride zu Ossa durch den konig von Polan Wladislaum und hertzog Witholt aus Lythauen an einem und den hern hohmeister Paul Russdorf und dem Orden anders teils ufgericht*) należy odnieść do wydanych przez księcia Albrechta w 1526 r. przystąpię do pokoju melneńskiego: I^o Wojciecha Jastrzębca jako arcybiskupa gnieźnieńskiego z daty: Inowrocław, 13 VI 1424 (GStAPK, XX. HA StA Kbg., PU, Schieblade 109 nr 70, do XII 1940 r.: AGAD, Zbiór dok. perg. nr 92, potwierdzenie notarialne z zachowaną pieczęcią wystawcy = CDRP IV, nr 91 s. 115–116, wg or. z AKKr = JH II, nr 2203), oraz 2° mistrza niemieckiego Eberharda von Saunshaim z daty: Horneck, 8 XII 1423 (AGAD, Zbiór dok. perg. nr 81, z zachowaną pieczęcią wystawcy; zob. P. Nowak, *Pieczęcie przy polskim dokumencie wstępnym pokoju toruńskiego z 1466 roku*, Roczn. Hist. 67, 2001, s. 216, przyp. 3).

W następnym roku spełnił to zobowiązanie podczas spotkania z królem Zygmuntem I w Gdańsku⁶³. Stamtąd dokumenty trafiły do Archiwum Koronnego w Krakowie. Tu pozbawione po sekularyzacji Prus Krzyżackich w 1525 r., znaczenia dyplomatycznego, rozpoczęły nowy etap „życia archiwalnego”.

Do czasu polemicznego wystąpienia Józefa Siemieńskiego, tj. do r. 1924 istniał w zakresie rozumienia pojęcia „Archiwum Koronne” szereg nieporozumień, ugruntowanych obszernymi monografiami Oswalda Balzera i Abdona Kłodzińskiego⁶⁴. Ostatecznie od tego momentu przyjmuje się, że Archiwum Koronne było naczelnym archiwum państwowym Polski przedrozbiorowej, które składało się z dwóch części: starszej — krakowskiej, przechowującej głównie dokumenty pergaminowe uskładane od XIV do XVII w., oraz młodszej — warszawskiej, określanej w XVIII w. mianem *Archivum Secretius*, mieszczącej przede wszystkim korespondencję dyplomatyczną i akta rokowań z XVII–XVIII w. Obie części tworzyły tzw. Metrykę Sekretną w przeciwieństwie do tzw. Metryki Publicznej, czyli Głośnej, złożonej z ksiąg, powstających w wyniku działalności i kompetencji urzędu kanclerskiego ze wszystkimi jego agendami. Część krakowska była inwentaryzowana w całości pięć razy podczas swego istnienia, tj. przez Marcina Kromera w 1551 r.⁶⁵, przez komisję pod kierunkiem Jana Zamoyskiego w 1569/1570 r.⁶⁶, przez komisję pod przewodnictwem sekretarzy królewskich

⁶³ G. Lengnich, *Geschichte der preußischen Lande koeniglich-polnischen Antheils*, [Bd. 2], *Unter der Regierung Sigismundi Augusti*, Danzig 1723, s. 65. Ibid. przytoczona wypowiedź współczesnego wypadkom, a może ze względu na szczegółowość opisu i naoczności świadka Achacego Cemy (von Zehmen). Opowiada on jako wojewoda malborski (1546–1565) o przybyciu na spotkanie z królem do Gdańska w 1526 r. księcia Albrechta z czerwona, okutą metalem skrzynią, która mieściła wiele dokumentów, m.in. jeden opatrzony złotą pieczęcią. Bez wątpliwości chodzi tutaj o tzw. egzemplarz warszawski słynnej bulli Fryderyka II z Rimini z rzekomo 1226 r. (GStAPK, XX. HA StA Kbg., PU, Schieblade 109 nr 2, do XII 1940 r.: AGAD, Zbiór dok. perg. nr 863; po złotej bulli pozostał jedwabny sznur koloru czerwonego). Jest to wiadomość szczególnie cenna, ponieważ dotychczas w historiografii polskiej przyjmowano powszechnie, że wydanie Złotej Bulli nastąpiło w wykonaniu pokoju toruńskiego z 1466 r. (zob. J. Karwasińska, *Z dziejów Archiwum*, s. 114 i pozostałe prace wymienione wyżej w przyp. 62). Przeoczono natomiast uwagę E. Weisego, który w sumiennym opisie wydawniczym do Złotej Bulli z Rimini odnotował prawidłowo lata, a nie całkiem ściśle miejsce przechowywania tzw. egzemplarza warszawskiego, pisząc „1525–1940 in Warschau, Hauptarchiv” (E. Weise, *Interpretation der Goldenen Bulle von Rimini (März 1226) nach dem kanonischen Recht, w: Acht Jahrhunderte Deutscher Orden in Einzeldarstellungen*, hrsg. v. K. Wieser OT [Quellen und Studien zur Geschichte des Deutschen Ordens, 1], Bad Godesberg 1967, s. 23). Warto w tym kontekście dodać, że tzw. egzemplarz warszawski, albo drugi, tzw. królewiecki (GStAPK, XX. HA StA Kbg., PU, Schieblade 20 A, na sznurze jedwabnym koloru czerwonego złota bulla wystawcy; por. T. Jasiński, *Złota Bulla dla zakonu krzyżackiego z roku rzekomo 1226*, Roczn. Hist. 60, 1994, s. 107–154) jest również wymieniony w zestawieniu dokumentów AZK z 1521 r. (I. Janosz-Biskupowa, op. cit., s. 63 poz. 23: *Bestätigung des Colmischen Landts durch den kayser Friderichen, welchs landt hertzog Conrat aus der Massau dem Orden gegeben*). Pozostaje jeszcze zaznaczyć, że długi pobyt króla Zygmunta I Starego w Gdańsku (17 IV–23 VII 1526) potwierdza jego itinerarium (A. Gąsiorowski, *Itinerarium dwu ostatnich Jagiellonów*, St. Hist. 16, 1973, z. 2, s. 249–275, tu s. 264).

⁶⁴ Por. O. Balzer, *Skarbiec i Archiwum Koronne w dobie przedjagiellońskiej*, Lwów 1917, ss. 626; A. Kłodziński, *O Archiwum Skarbcia Koronnego na Zamku Krakowskim*, AKH, ser. 2, t. 1, 1923, s. 124–577, z obszerną krytyką J. Siemieńskiego, *Ze studjów nad Archiwum Koronnym*, Przegl. Hist. 24, 1924, s. 141–186.

⁶⁵ BOss., rkps 134/II; pobieżny opis: *Katalog rękopisów Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*, wyd. W. Kętrzyński, t. 1, Lwów 1881, s. 188–189. Nb. w literaturze najczęściej cytowana jest najgorsza kopia tego inwentarza z XVII w. (AGAD, Oddział I, Nabytki nr 30). Egzemplarz uchodzący kiedyś za oryginał urzędowy został spalony w 1944 r. w Warszawie (J. Karwasińska, *Straty Archiwum Koronnego*, w: *Straty archiwów i bibliotek warszawskich w zakresie rękopiśmiennych źródeł historycznych*, red. A. Stebelski, t. I, *Archiwum Główne Akt Dawnych*, Warszawa 1957, s. 35). Z niego przedmowę, spis treści i dział Litwania ogłoszono w: *Kniga posol'skaja Metriki Velikago Knjazestva Litovskago* (...), izd. M. Obolenskij i I. Danilovič, [t. I], 1545–1572, Moskwa 1843, s. 453–460. Podobiznę jednej karty oryginału podaje J. Siemieński, *Dyplomacja dawnej Polski, ilustracja archiwalna w dziale Ministerstwa Spraw Zagranicznych na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu w roku 1929*, [Warszawa 1929], s. 3. Dostyc nieudolnej przeróbki inwentarza Kromera dokonał w ozdobnym egzemplarzu Krzysztof Warszawicki w latach 1582–1584 (AGAD, tzw. ML dz. VIII, nr 14), zob. F. Vierzbowski, *Chrystopor Varševickij (1543–1603) i ego sočineniä. Istoricko-literaturnoe izsledovanie*, Varšava 1885 [recte 1886], s. 207–211; toż w języku polskim: T. Wierzbowski, *Krzysztof Warszawicki 1543–1603 i jego dzieła. Monografia historyczno-literacka*, Warszawa 1887, s. 230–233.

⁶⁶ AGAD, AZ, sygn. 30–34 oraz 644 (dissoluta). Dalsze trzy księgi z fragmentami tego inwentarza, wypożyczone przez AGAD z BCZart., rkps 1107, 1120, 1128, zostały spalone w 1944 r. w Warszawie (J. Karwasińska, *Straty*, s. 35). Niewykończony materiał inwentaryzacyjny Zamoyskiego (bruliony, pierwsza i druga redakcja czystopisów oraz odsyłacze) pomimo, że zdekompletowane, pozostają najobszerniejszym i najlepszym z inwentarzy AKKr, por. O. Halecki, *Z Jana Zamoyskiego inwentarza Archiwum koronnego. Materiały do dziejów Rusi i Litwy w XV wieku*, AKH, t. 12, 1919–1938, s. 146–218; J. Karwasińska, *Złote bulle Karola IV w sprawie chrztu Litwy*, (wyd. 1, 1976), w: tejsze, *Wybór pism* (jak w przyp. 46), s. 177–196.

Stanisława i Macieja Łubieńskich w 1613 r.⁶⁷, wreszcie dwukrotnie przez komisje sejmowe w latach 1682⁶⁸ i 1730⁶⁹.

Dokumenty dotyczące całokształtu stosunków między Polską a zakonem krzyżackim, począwszy od przywilejów Konrada Mazowieckiego z 1228 r. aż do tzw. traktatu krakowskiego z 1525 r., stanowiły osobny dział Archiwum Koronnego, zwany już w początkach XVI w. *Prussiae*. W jego skład stopniowo wchodziły: 1° rewersały krzyżackie, 2° dokumenty wystawione przez stronę polską na rzecz Zakonu, a wracające do polskiego wystawcy w miarę zmian granicznych i politycznych XV–XVI w. jako zobowiązania o ważności wygasłej lub jako tytuły prawne przechodzące odtąd na Polskę, 3° przejęte przez Polskę w 1526 r. dokumenty papieskie i cesarskie, z których Zakon wywoził swoje tytuły prawne do władztwa w Prusach i na których podstawie odwoływał się do protekcji obu uniwersalizmów średniowiecznych⁷⁰.

Dla ustalenia, które z dokumentów będących przedmiotem niniejszej analizy weszły w skład Archiwum Koronnego, posłużyłem się metodą zaproponowaną niegdyś przez Józefa Siemieńskiego. Polega ona na porównaniu zapisek archiwalnych na pergaminach z regestami w inwentarzach Archiwum Koronnego z lat 1551–1730⁷¹. W efekcie jej zastosowania nie uszło mojej uwadze wczesne i bezpowrotne zniknięcie z inwentarzy dokumentu Konrada von Jungingen, w którym zawierał pokój z Władysławem Jagiełłą (4). Jak się okazało sprawcą zamieszania był Jakub Ostroróg († 1568), poborca podatkowy województwa kaliskiego⁷². Złożył on 9 VI 1564 r. w drewnianej skrzynce do depozytu w ratuszu poznańskim 22 dokumenty oraz 3 księgi wyjęte z Archiwum Koronnego. Z zachowanego pokwitowania odbioru tych archiwaliów przez władze miejskie wynika, że Jakub Ostroróg otrzymał je na sejmie warszawskim w kwietniu 1564 r. W dołączonym numerowanym wykazie (1–25), pozycję dwudziestą zajął poszukiwany przeze mnie dokument: *Pax inter Conradum de Jungingen magistrum Prussiae et Wladislaum regem pro Lithuania et Russia, in qua fines dicionum describuntur 1404*⁷³. Trudno powiedzieć, kiedy te dokumenty zostały wycofane ze skarbca ratusza poznańskiego. Podobno dwa z nich znajdowały się jeszcze w XVIII w. w zbiorze dokumentów miejskich⁷⁴.

W 1765 r. część krakowska Archiwum Koronnego została przewieziona w pięciu skrzyniach do Warszawy i złożona na polecenie Wielkiej Komisji Skarbowej w tzw. Metryce Sekretnej na Zamku Królewskim. Zupełne rozbicie zasobu Archiwum Koronnego Krakowskiego przyszło wraz z upadkiem państwowości polskiej. Po zajęciu Warszawy przez Rosjan większość archiwaliów została wywieziona już z końcem 1794 r. do Petersburga. Wcześniej jednak znaczącą liczbę dokumentów przejął znany „książkołap” Tadeusz Czacki. Po jego śmierci większość bogatej biblioteki poryckiej zakupił książę Adam Jerzy Czartoryski. Nabyte tą drogą dokumenty z dawnego Archiwum Koronnego sprowadzono do Puław. Dalej, wraz z upadkiem powstania listopadowego, wędrowały śladem Wielkiej Emigracji m.in. przez Drezno, Paryż, Kórnik, by ostatecznie powrócić w 1876 r. do Krakowa⁷⁵.

⁶⁷ Egzemplarz kanclerski: AGAD, Oddział I, Varia 57, dawniej Varia IV.15.1.17. Egzemplarz uchodzący kiedyś za oryginał urzędowy (AGAD, Varia 4.7.2.22) został spalony w 1944 r. w Warszawie (J. Karwasińska, *Straty*, s. 35). Szczegółowy opis czterech rękopisów tego inwentarza podaje S. Ptaszycki, *Inwentarz Archiwum Koronnego z r. 1613. Notatka bibliograficzna*, „Archeion” 4, 1928, s. 98–130.

⁶⁸ AGAD, tzw. ML dz. VIII, nr 6. Egzemplarz uchodzący kiedyś za oryginał urzędowy został spalony w 1944 r. w Warszawie (W. Kamieniecki, *Straty Biblioteki Ordynacji Krasieńskich w zakresie zbiorów rękopiśmiennych*, w: *Straty bibliotek i archiwów warszawskich w zakresie rękopiśmiennych źródeł historycznych*, red. P. Bańkowski, t. 3, *Biblioteki*, Warszawa 1955, s. 153). Wydanie: Inv. (według niepełnego rękopisu z Biblioteki Watykańskiej).

⁶⁹ AGAD, tzw. ML dz. VIII, nr 5. Podobizny dwóch kart tego inwentarza podaje J. Siemieński, *Dyplomacja*, s. 4, 16. Egzemplarz uchodzący kiedyś za oryginał urzędowy został spalony w 1944 r. w Warszawie (W. Kamieniecki, *Straty*, s. 153).

⁷⁰ J. Karwasińska, *Z dziejów Archiwum*, s. 115; też, *Straty*, s. 29–30.

⁷¹ J. Siemieński, *Ze studjów*, s. 144, 148–150.

⁷² Zob. M. B. Topolska, w: *PSB*, t. 34, s. 500–502; też, w: *Wielkopolski słownik biograficzny*, Warszawa–Poznań 1981, s. 537.

⁷³ AP Poznań, Akta m. Poznania I 717 = M. J. Mika, *Dzieje Archiwum Miejskiego w Poznaniu*, do druku przygotowała I. Radtke, Warszawa 1975, s. 42–43. Jego częściową analizę źródłową przeprowadził Z. Spieralski, *Dokumenty Archiwum Koronnego Krakowskiego w Bibliotece Kórnickiej*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 17, 1981, s. 65–78; 19, 1982, s. 5–17, bez znajomości oryginału (ibid., s. 68, przyp. 18a i s. 5, przyp. 2). Przeoczył on jednak, że dokument z poz. 20 znajduje się również w BKórnik. (zob. *Aneks*, nr 4). Serdecznie dziękuję dr. Michałowi Zwierzykowskiemu za dostarczenie kserokopii z „depozytu Ostroroga”.

⁷⁴ M. J. Mika, *Dzieje*, s. 21 (bez odsyłacza źródłowego).

⁷⁵ K. Buczek, *Biblioteka Puławska w czasie walk powstania listopadowego*, „Silva Rerum” 5, 1930, s. 155–170; tenże, *Z prze-*

Natomiast archiwalia wywiezione z Warszawy do Petersburga zostały w 1799 r. podzielone między Rosję, Prusy i Austrię. Z dawnego Archiwum Koronnego Krakowskiego rząd rosyjski wydał Prusom dokumenty obejmujące stosunki polityczne Polski z zakonem krzyżackim, a później z Brandenburgią i Prusami oraz dokumenty dotyczące ziem polskich znajdujących się pod panowaniem pruskim. Archiwalia przejęte z Petersburga zostały podzielone na dwie części. Dokumenty o charakterze politycznym pochodzące z dawnego Archiwum Koronnego, odpisy Metryki Litewskiej oraz akta władz okresu stanisławowskiego przekazano do Berlina, gdzie umieszczono je w tamtejszym Haupt-Landes Archiv, w 1803 r. przemianowanym na Geheimes Staatsarchiv. Kolejne przemieszczenie i złączenie z pozostałą częścią archiwaliów znajdującą się w Warszawie, nastąpiło wraz ze zwycięstwami Napoleona w 1806 r. i zajęciem ziem polskich zaboru pruskiego przez wojska francuskie. Na podstawie artykułu 26 traktatu tylżyckiego (7 VII 1807) rząd pruski był zobowiązany do wydania władzom powstałego Księstwa Warszawskiego wszelkich akt odnoszących się do terytorium Księstwa. W 1808 r. przewieziono z Berlina do Warszawy 1302 dokumenty pergaminowe i papierowe „w plikach, tekach, kartonach i księgach”. Weszły one pod nazwą Archiwum Sekretnej Metryki Koronnej lub po prostu Metryki Sekretnej⁷⁶ do utworzonego przez króla saskiego i księcia warszawskiego Fryderyka Augusta (dekret z 2 IX 1808) Archiwum Ogólnego Krajowego w Warszawie⁷⁷, później jeszcze dwukrotnie zmieniającego nazwę, by wreszcie w 1918 r. przyjąć nazwę Archiwum Główne Akt Dawnych.

Podstawową pomocą dla prac archiwalnych nad zestawieniem stanu posiadania dokumentów w Archiwum ze stanem pierwotnym stał się inwentarz Łubieńskich z 1613 r., obejmujący materiały z okresu 1243–1613⁷⁸. Miał on numerację pozycji pochodzącą z lat 1830–1840, a przeniesioną na odwrocia tych dokumentów, które były wówczas przechowywane w Warszawie (4A, 7, 8)⁷⁹.

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, przeprowadzono w latach 1923–1934 rewindykację pozostałych archiwaliów ze Związku Radzieckiego i Austrii⁸⁰. Napływające sukcesywnie rewindykatory przyjmowało Archiwum Główne, gdzie pod kierunkiem ówczesnego dyrektora Józefa Siemieńskiego prowadzono intensywne prace nad scaleniem i rekonstrukcją rozbitego zespołu Archiwum Koronnego, przede wszystkim w odniesieniu do jego części starszej, dokumentowej⁸¹. Wyniki dwudziestoletnich badań zaprzepaścił nieodwracalnie kataklizm II wojny światowej⁸². Dla zbioru dokumentów pergaminowych z odtworzonego działu *Prussiae* w Archiwum Głównym wielką stratą było jego częściowe wywiezienie do Staatsarchiv w Królewcu na przełomie 1940/1941 r.⁸³ Jadwiga Kar-

---

szłości Biblioteki Muzeum XX. Czartoryskich (w sześćdziesiątą rocznicę przeniesienia jej zbiorów do Krakowa), „Przegląd Biblioteczny” 10, 1936, s. 181–199. BCzart. przechowuje obecnie ok. 350 dokumentów z dawnego zasobu AKKr, co po AGAD (nieco ponad 2600 pozycji) jest drugą pod względem wielkości kolekcją, por. zestawienia w I. Sułkowska-Kurasio-wa, *Archiwum*, s. 31, 34–38.

⁷⁶ Orientację w tym co pozostało z zawartości działu *Prussiae* AKKr przynoszą rejestry dokumentów z lat 1215–1421, opublikowane przez A. Kraushara, *Sprawy krzyżackie w Polsce, według dyplomatów archiwalnych 1226–1421*, Warszawa 1911. Są one oparte na inwentarzu W. Huberta, *Chronologiczny spis dyplomatów oryginalnych (...) znajdujących się w Metryce Sekretnej Głównego Archiwum Królestwa (...)*, 1839 (AGAD, AZ, sygn. 3158, odpis z 1846 r.). Por. *Aneks*, nr 4A, 6, 7.

⁷⁷ T. Mencil, *Archiwum Ogólne Krajowe w Warszawie 1808–1813*, w: *Księga pamiątkowa 150-lecia Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie*, Warszawa 1958, s. 3–58.

⁷⁸ *Ibid.*, s. 23–25.

⁷⁹ Zob. J. Karwasińska, *Straty*, s. 35.

⁸⁰ J. Siemieński, *Rewindykacja Archiwów Koronnych. Przygotowanie naukowe i wyniki*, *Archeion* 1, 1927, s. 33–60.

⁸¹ Por. J. Karwasińska, *Odtworzenie archiwów dawnej Rzeczypospolitej*, (wyd. 1, 1930), w: *tejsze, Wybór pism* (jak w przyp. 46), s. 93–102; J. Siemieński, *Przewodnik po archiwach polskich I. Archiwa dawnej Rzeczypospolitej*, Warszawa 1933, s. 59–63; J. Karwasińska, *Archiwum Główne Akt Dawnych w latach 1920–1939*, (wyd. 1, 1958), w: *tejsze, Wybór pism* (jak w przyp. 46), s. 7–29.

⁸² Pomnikowe dzieło J. Siemieńskiego o historii AKKr wraz z jego dwoma tzw. inwentarzami idealnymi (kartkowym i w postaci tablic poszczególnych działów), obejmującymi wszystkie dokumenty, które kiedykolwiek w Archiwum tym były, zostało spalone w 1944 r. w Warszawie. Por. J. Siemieński, *Archiwum Koronne przed Kromerem*, *Sprawozdania z czynności i posiedzeń PAU* 39, 1934, nr 2, s. 16–18; *tenże, Ustrój państwa w podziałach Archiwum Koronnego*, *ibid.* 41, 1936, nr 4, s. 118–119; J. Karwasińska, *Z dziejów Archiwum*, s. 105–106; *taż, Straty*, s. 37.

⁸³ Obecnie w GStAPK, XX. HA, StA Kbg, PU, Schieblade 109 nr 1–74. Są one częściowo niezaznaczone w JH II (zwłaszcza dokumenty papieskie), dlatego trzeba posiłkować się lakonicznymi rejestrami podanymi przez J. Karwasińską, *Straty*, s. 37–49 nr 1–74. Por. *Aneks*, nr 6.

wasińska († 1986) trafnie podsumowała ten okres dla Archiwum Głównego jako „czas strasznych przejść, strat niepowetowanych i odmian niecofnionych”⁸⁴.

W przeciwieństwie do burzliwych, a zarazem tragicznych dziejów Archiwum Koronnego Krakowskiego los ocalał niemal w idealnym stanie archiwum pokrzyżackie ze zbiorów byłego Staatsarchiv Königsberg, przechowywanego od 1978/1979 r. w Geheimes Staatsarchiv der Stiftung Preußischer Kulturbesitz w Berlinie–Dahlem⁸⁵.

Aneks

Podaję tu w kolejności chronologicznej regesty 12 dokumentów. Uwzględniłem tylko te dokumenty, które mają wspólne miejsce wystawienia. Stąd pominąłem wszelkie „aneksy” do traktatu w postaci dokumentów uzupełniających (*Sonderurkunden*). Krótko sformułowane regesty nie obejmują dostojników występujących w tzw. liście świadków⁸⁶. Na podstawie sześciu inwentarzy z lat 1551–1839, próbowałem ściśle wydatować pozostawione na odwrociach pergaminowych oryginałów liczne zapiski archiwalne. W toku kwerendy odnalazłem 48 kopii dla regestów 12 dokumentów. Przy zestawieniu rękopiśmiennych kopii oraz wydań starałem się ustalić podstawę wszędzie tam, gdzie nie była ona zaznaczona⁸⁷. Trudne do wykonania w ramach tego opracowania okazało się ustalenie podstawy dla kopii dokumentów pokoju w Raciążku, wywodzących się ze złożonej tradycji rękopiśmiennej piętnastowiecznych *Lites*⁸⁸. Dlatego część znanych mi rękopisów z wpisami tych dokumentów w tzw. rejestrze przedłożeń krzyżackich kardynała Wilhelma Fillastre, arcybiskupa Reims († 1428), zestawiam poniżej w tabeli.

Aneks	BKórn., rkps BK 156 ⁸⁹	GStAPK, XX. HA, StA Kbg., OF 12	GStAPK, XX. HA, StA Kbg., OF 286 (Schieblade 10 nr 38) ⁹⁰	GStAPK, XX. HA, StA Kbg., OF 287a
7	k. 31 ^v –32 ^r	k. 82 ^v –84 ^r	k. 30 ^{r-v} , nr 22	k. 45 ^v –46 ^r
6A	k. 39 ^v –42 ^r	k. 107 ^r –117 ^r	k. 41 ^r –45 ^v , nr 31	k. 59 ^r –64 ^r
9	k. 42 ^r –43 ^r	k. 117 ^r –120 ^r	k. 45 ^r –46 ^v , nr 32	k. 64 ^v –65 ^v
2	k. 43 ^{r-v}	k. 120 ^r –123 ^r	k. 46 ^v –47 ^v , nr 33	k. 65 ^v –67 ^r

⁸⁴ J. Karwasińska, *Archiwum Głównie*, s. 29.

⁸⁵ Zob. J. Sarnowsky, *Die Quellen zur Geschichte des Deutschen Ordens in Preussen*, w: *Edition deutschsprachiger Quellen aus dem Ostseeraum (14.–16. Jahrhundert)*, hrsg. v. M. Thumser, J. Tandecki u. D. Heckmann, Toruń 2001, s. 171–199, zwł. 173–184 (tu wcześniejsza literatura). Przewodnikiem po dziale papierowej korespondencji otrzymywanej (OBA) są JH I, vol. 1–3, zaś po dziale dokumentów pergaminowych (PU) JH II. Maszynopis i rękopis niedrukowanych *Regestów* do działu ksiąg administracji wewnętrznej Zakonu (OF) z I połowy XV w. znajduje się w GStAPK, XX. HA StA Kbg., Findbüchern 65 i 66.

⁸⁶ Akceptuję tutaj najnowsze propozycje w zakresie opracowania regestów dokumentów wyłożone przez J. Piętkę, *Repertorium dokumentów mazowieckich i Mazowska dotyczących z XIII w. — koncepcja edycji, pierwsze problemy*, *Kwart. Hist.* 101, 1994, nr 3, s. 55–64.

⁸⁷ Por. O. Balzer, *Przyczynki do historii źródeł prawa polskiego*, RAU whf 46, 1903, s. 1–151.

⁸⁸ Por. S. Zajączkowski, *Studja nad procesami Polski i Litwy z Zakonem Krzyżackim w l. 1420–1423*, „Ateneum Wileńskie” 12, 1937, s. 285–311; J. Wiesiołowski, *Kolekcje historyczne w Polsce średniowiecznej XIV–XV wieku*, Wrocław 1967, s. 116–125; H. Chłopocka, *O protokołach procesów polsko-krzyżackich w XIV i XV wieku*, w: *Venerabiles, nobiles et honesti. Studia z dziejów społeczeństwa Polski średniowiecznej. Prace ofiarowane Profesorowi Januszowi Bieniakowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin i czterdziestopięciolecie pracy naukowej*, red. A. Radzimiński, A. Supruniuk, J. Wroniszewski, Toruń 1997, s. 421–431.

⁸⁹ Szczegółowy opis: *Katalog rękopisów średniowiecznych Biblioteki Kórnickiej*, opr. J. Zathy, Wrocław 1963, s. 333–338.

⁹⁰ Serdecznie dziękuję mgr. Piotrowi Pokorze za dokonanie autopsji tego rękopisu. Staatsverträge I², nr 24, 26, 27, 29 podaje inną (błędną?) sygnaturę OF 286 (Schieblade 53 nr 6).

Zebrany materiał dokumentowy został uporządkowany według następującego schematu: 1° miejsce i data wystawienia dokumentu (pisana po polsku i w języku źródła), 2° krótki regest, 3° szczegółowy opis oryginału obejmujący miejsce przechowywania wraz z sygnaturą, wymiary pergaminu w milimetrach, stan jego zachowania, zwłaszcza na przestrzeni tekstu, informacje o treści i sygnatury archiwalne z podaniem przybliżonego czasu ich pochodzenia, opis pieczęci, 4° wiadomości o średniowiecznych kopiach, nowożytnych odpisach, regestach z dawnych inwentarzy, 5° literatura wydawnicza: wydania, tłumaczenia, regesty, 6° zwięzłe uwagi.

Wykaz skrótów

- AKKr — Archiwum Koronne Krakowskie (historyczne)
- AZ — Archiwum Zamojskich (dawniej Biblioteka Ordynacji Zamojskiej) w AGAD, Oddział III
- AZK — Archiwum Zakonu Krzyżackiego (historyczne)
- CDRP IV — *Codex diplomaticus Regni Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae* (...), ed. M. Drogosz, t. IV, Vilnae 1764
- CEV — *Codex epistolaris Vitoldi magni ducis Lithuaniae 1376–1430*, ed. A. Prochaska (Monumenta mediaevalia historica res gestas Poloniae illustrantia, 6), Cracoviae 1882
- DPPruss. I/2 — *Diplomata Poloniae et Prussiae, collecta F[ratre] Georgio Schwengel, priore Cartusiae Dantisci*, t. I, p. 1–2 (1067–1440), ed. J. Hoog (Analecta Cartusiana, 90:11), Salzburg 1982 (faksymile z British Library London Add. Ms. 17094)
- GStAPK, XX. HA, StA Kbg. IndAct. — Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz w Berlinie–Dahlem, XX. Hauptabteilung: (byłe) Staatsarchiv Königsberg
- *Index actorum saeculi XV ad res publicas Poloniae spectantium...*, coll. A. Lewicki (Monumenta mediaevalia historica res gestas Poloniae illustrantia, 11), Cracoviae 1888
- IndCorp. I — *Index corporis historico-diplomatici Livoniae, Esthoniae, Curoniae* (...), [ed. K. E. Napierksy], Theil I, Riga–Dorpat 1833
- Inv. — *Inventarium omnium et singulorum privilegiorum (...) quaecunque in Archivo Regni in Arce Cracoviensi continentur (...) anno Domini MDCLXXXII*, [ed. E. Rykaczewski], Lutetiae Parisiorum, Berolini et Posnaniae 1862
- JH I, II — *Regesta historico-diplomatica Ordinis S. Mariae Theutonicorum 1198–1525*, bearb. v. E. Joachim, hrsg. v. W. Hubatsch, Pars I, *Regesten zum Ordensbriefarchiv*, vol. 1–3, Göttingen 1948–1973; Pars II, *Regesten der Pergament-Urkunden...*, Göttingen 1948; *Register zu Pars I [vol. 1–2] und Pars II*, Göttingen 1965
- KatBCzart. I — *Katalog dokumentów pergaminowych Biblioteki Czarторыskich w Krakowie*, opr. W. Szelińska, J. Tomaszewicz, cz. I, Kraków 1975
- KDL — *Kodex dyplomatyczny Litwy*, wyd. E. Raczynski, Wrocław 1845
- Lites I/2, II² — *Lites ac res gestae inter Polonos Ordinemque Cruciferorum*, t. I, p. 2, [ed. A. T. Działyński], Posnaniae 1855; t. II, [ed. I. Zakrzewski], wyd. 2, Posnaniae 1892
- LUB IV — *Liv-, Esth- und Curländisches Urkundenbuch nebst Regesten*, [Abt. I:] Bd. IV, hrsg. v. F. G. v. Bunge, Reval 1859
- OBA — Ordensbriefarchiv w GStAPK, XX. HA, StA Kbg
- OF — Ordensfolianten w GStAPK, XX. HA, StA Kbg
- ML — Zbiór tzw. Metryki Litewskiej w AGAD, Oddział I
- PU — Pergamenturkunden w GStAPK, XX. HA, StA Kbg
- RLU — *Russisch-Livländische Urkunden*, gesammelt v. K. E. Napierksy, St. Petersburg 1868
- Skarbiec I — *Skarbiec diplomatów papieżkich, królewskich (...) postępujących do krytycznego wyjaśnienia dziejów Litwy, Rusi Litewskiej i ościennych im krajów*, opr. I. Daniłowicz, wyd. J. Sidorowicz, t. I, Wilno 1860
- Staatsverträge I² — *Die Staatsverträge des Deutschen Ordens in Preußen im 15. Jahrhundert*, Bd. I (1398–1437), hrsg. v. E. Weise, Königsberg 1939; wyd. 2, Marburg 1970
- UBC I — *Urkundenbuch des Bisthums Culm*, bearb. v. C. P. Woelky, Th. I (Neues Preussisches Urkundenbuch, Westpreussischer Theil, II. Abth.: Urkunden der Bistümer, Kirchen und Klöster, I/1), Danzig 1885
- Zbiór dok. perg. — Zbiór dokumentów pergaminowych w AGAD, Oddział I

Regesty dokumentów

1

Na Wiśle pod Raciążkiem, 22 maja 1404
am donrstage vor der heiligen Dryvaldikeit tage

Konrad von Jungingen wielki mistrz odnawia warunki pokoju zawartego między zakonem krzyżackim w Prusach i Inflantach a wielkim księciem litewskim Witoldem 29 października 1398 roku na ostrowie salińskim, a który w międzyczasie został naruszony.

Or.: Berlin–Dahlem, GStAPK, XX. HA StA Kbg., PU, Schieblade 53 nr 6. Pergamin 441 x 257 + 61 mm, z trzema dziurkami na złożeniach i plamami wilgoci. Na odwrocie: *Eyn Friedebrieff zwieschen* [słowo zapisane dwukrotnie] *Witoldt und dem Orden* (XV w.); 41 (XVI w.); N° 22 (XIX w.); pieczęć: *Staatsarchiv Königsberg. Urkunden Schieblade 53 Nr. 6* (I ćwierć XX w.). Sznur jedwabny czarno–biały po pieczęci.

Wyd.: RLU, nr 147 s. 115–116 (wg Or.).

Reg.: 1. IndCorp. I, nr 565 s. 142 (wg Or., pod błędną datą 29 maja 1404); 2. LUB IV, nr 1962 s. 77; 3. Skarbiec I, nr 790 s. 341; 4. *Codex diplomaticus Warmiensesis*, hrsg. v. C. P. Woelky, Bd. III, Braunsberg–Leipzig 1874, nr 397 s. 388; 5. UBC I, nr 447 s. 355; 6. IndAct., nr 408 s. 51; 7. *Staatsverträge I*², nr 24 s. 33–34 (wg Or.); 8. JH II, nr 1505 (wg Or.).

2

Na kępie wiślanej pod Raciążkiem, 22 maja 1404
feria quinta octavarum Penthecostes

Witold wielki książę litewski odnawia warunki pokoju zawartego z zakonem krzyżackim w Prusach i Inflantach 29 października 1398 roku na ostrowie salińskim, a który w międzyczasie został naruszony.

Or.: nieznany. Zaopatrzony był w większą pieczęć herbową wystawcy w czerwonym wosku (por. W. Semkowicz, *Sfragistyka Witolda*, s. 74–81 nr 5); opis za Kop. 2.

Kop.: 1. Kraków, BCzart., perg. nr 290 (vol. IV/22), w or. potwierdzeniu notarialnym biskupa pomezańskiego Jana II Rymana z daty: Malbork, 4 maja 1412, zob. C. epist. XV, II, nr 51; 2. Berlin–Dahlem, GStAPK, XX. HA StA Kbg., PU, Schieblade 62 nr 10, w or. potwierdzeniu notarialnym biskupa pomezańskiego Gerharda Stolpmanna z daty: Prabuty, 9 sierpnia 1419; 3. Ibid., OF 11b, k. 48^v–49^v (wg Kop. 2); 4. Kórnik, BKórnik, rkps BK 156 (tzw. registr przedłożeń krzyżackich z 1421 r.), k. 43^{r-v} (wg Kop. 2); 5. Berlin–Dahlem, GStAPK, XX. HA StA Kbg., PU, Schieblade 62 nr 11, w or. potwierdzeniu notarialnym biskupów chełmińskiego Jana Mergenowa i pomezańskiego Gerharda Stolpmanna z daty: Szymbark, 5 listopada 1421; 6. BCzart., rkps 233 III (tzw. *Liber Sbignei*, t. II, z I poł. XV w.), s. 36–38 (wg Kop. 4).

Tłum. niem.: Berlin–Dahlem, GStAPK, XX. HA StA Kbg., OBA nr 748.

Wyd.: 1. Lites I/2, s. 51–52 (wg Kop. 4); 2. LUB IV, nr 1642 s. 457–459 (wg niezidentyfikowanej Kop. z StA Kbg.).

Wyd. tłum.: *Supplementum ad Historica Russiae Monumenta*, ed. Collegio Archeographico, Petropoli 1848, nr 111 s. 291–293.

Reg.: 1. IndCorp. I, nr 563 s. 142 (pod błędną datą 23 maja 1404); 2. LUB IV, nr 1961 s. 77; 3. Skarbiec I, nr 789 s. 341; 4. RLU, nr 146 s. 115; 5. CEV, nr 284 s. 96; 6. *Staatsverträge I*², nr 24 s. 33–34; 7. JH II, nr 1506 (wg Kop. 2, 5); 8. KatBCzart. I, nr 323 s. 138–139 (wg Kop. 1).

3

Na kępie wiślanej pod Raciążkiem, 22 maja 1404
am donirstage in octaven czu Pfhyngsten

Witold wielki książę litewski przyrzeka dotrzymać wszystkich warunków pokoju zawartego z zakonem krzyżackim w Raciążku oraz określa swoje zobowiązania dotyczące Żmudzi; jeśli ich nie dotrzymał, to narazi się na wojnę z Zakonem, która jednak nie obejmie króla polskiego i nie naruży zawartego z nim pokoju.

Or.: Berlin–Dahlem, GStAPK, XX. HA StA Kbg., PU, Schieblade 56 nr 3. Pergamin 354 x 259 + 81 mm, dobrze zachowany. Na odwrocie: *R(egestra)ta* (współczesna Or.); *Item littera Wytoudi, in qua ultra confirmacio concordie habite prope Raczans* [jedno słowo zatarte] *restitutione terre Samaitie* (współczesna Or.); *Wytolt gelobz [!] das zu Sam[ai]ten weder czu schiken* (XV w.); *transsumptum* (XV w.); 39 (XVI w.); N° 18 (XIX w.); 24 [zapisane czerwonym atramentem]; pieczęć: *Staatsarchiv Königsberg. Urkunden Schieblade 53 Nr. 3* (I ćwierć XX w.). Na pasku pergaminowym większa pieczęć herbowa wystawcy w czerwonym wosku w misce z wosku naturalnego, z ubytkami (por. W. Semkowicz, *Sfragistyka Witolda*, s. 74–81 nr 5).

Kop.: 1. Kraków, BCzart., perg. nr 290 (vol. IV/22), w or. potwierdzeniu notarialnym biskupa pomezńskiego Jana II Rymana z daty: Malbork, 4 maja 1412, zob. C. epist. XV, II, nr 51; 2. Berlin–Dahlem, GStAPK, XX. HA StA Kbg., OF 67 (*Privilegia des colmischen Landes* z 1411–1414 r.), k. 179^{r-v}, pod literą Z (wg Or.); 3. Ibid., PU, Schieblade 56 nr 4, w or. potwierdzeniu notarialnym biskupa pomezńskiego Gerharda Stolpmanna z daty: Prabuty, 9 sierpnia 1419.

Wyd.: 1. RLU, nr 145 s. 114 (wg Or.); 2. CEV, nr 285 s. 96–97 (wg Or.).

Reg.: 1. IndCorp. I, nr 562 s. 141–142 (wg Or.); 2. LUB IV, nr 1963 s. 77; 3. Skarbiec I, nr 788 s. 341; 4. Staatsverträge I², nr 25 s. 34–35 (wg Or.); 5. JH II, nr 1504 (wg Or.); 6. KatBCzart. I, nr 323 s. 138–139 (wg Kop. 1).

Uw.: Ten sam pisarz ingrosował inny dokument Witolda z 23 maja (zob. niżej nr 10).

4

Na Wiśle pod Raciążkiem, 22 maja 1404
feria quinta proxima ante festum sancte Trinitatis

Konrad von Jungingen wielki mistrz zawiera pokój z królem Władysławem [Jagiellą], rozgranicza posiadłości krzyżackie od strony Litwy i Inflant, zrzeka się wszelkich pretensji do Litwy, zastrzega dla kupców wolny przejazd oraz zobowiązuje się nie podejmować i nie zawierać przymierzy z ludźmi, którzy mogą być szkodliwi dla Korony Królestwa Polskiego.

Or.: Kórnik, BKórń., dyplom nr 24. Pergamin 614 x 252 + 85 mm, z drobnymi dziurkami w tekście (korniki) i plamami wilgoci. Na zakładce po prawej okrągła pieczęć Biblioteki Kórnickiej (XIX w.). Na odwrocie: *1404 R(egestra)ta* (współczesna Or.); *Pax inter Conradum de Jungingen magistrum Prussiae et Wladi(slaum) regem pro Lituania et Russia, in qua fines dictionum describuntur, rat(ificato) 1404* (1551 r.); *Concordia ratione granicierum* (XVI w.). Dziurki po sznurze do przywieszenia pieczęci.

Kop.: 1. Berlin–Dahlem, GStAPK, XX. HA StA Kbg., OF 7 (*Prussie compositio* z 1412–1413 r.), s. 246^r–247^r (wg Or.); 2. Città del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, rkps Chigi Q II 51 (z XVI w.), k. 130^v–131^v (wg niezidentyfikowanej podstawy).

Odpis: Kraków, BCzart., rkps 10 IV (Teki Naruszewicza), nr 66 s. 271–274 (wg Wyd. 8).

Reg.: 1. z 1551 r.: Wrocław, BOss., rkps 134/II (inwentarz AKKr), k. 119^r, dział *Prussia pro Regno*; 2. z 1582–1584 r.: Warszawa, AGAD, tzw. ML dz. VIII, nr 14 (jw.), k. 38^v.

Wyd.: 1. *Commune incliti Poloniae regni priuilegium, constitutionum et indultuum publicitus decretorum approbatorumque* (...), ed. J. Łaski, Cracovie 1506, k. 132^r–133^r (wg Or.); 2. *Leges seu statuta*

ac privilegia Regni Poloniae omnia (...), ed. J. Przytuński, Szczuczyn–Cracoviae [1551]–1553, s. 708–710 (wg Wyd. 1); **3.** *Statuta Regni Poloniae in ordinem alphabeti digesta*, ed. J. Herburt, Cracoviae 1563, k. 209^v–211^r (wg Wyd. 1); **4.** *Polonicae historiae corpus* (...), ed. J. Pistorius: t. 1, Basileae 1582, s. 187–188 (wg Wyd. 2); **5.** *Statuta, prawa i konstytucje koronne łacińskie i polskie z Statutów Łaskiego i Herborta i z konstytucji koronnych zebrane* (...), ed. J. Januszowski, Kraków 1600, s. 838–841 (wg Wyd. 1); **6.** *Privilegia der Staende deß Hertzogthumbs Preussen* (...) *auff verordnung der Herren koeniglichen Commissarien nach Inhalt deß anno 1612 Recesses den Staenden in den Druck gefertiget*, Brunsbergae 1616, k. 3^v–5^r (wg Wyd. 2); **7.** *Das teutsche Reichsarchiv* (...), ed. J. Ch. Luenig, t. XVI, Leipzig 1716, Cap. III, *Vom Teutschen und Johanniterorden*, s. 11–12 nr 28 (wg Wyd. 6); **8.** *Leges, statuta, constitutiones, privilegia Regni Poloniae et Magni Ducatus Lithvaniae* (...), [ed. S. Konarski i in.], t. I, Varsavie 1732, s. 63–66 (wg Wyd. 1); **9.** CDRP IV, nr 73 s. 79–81 (wg Or. z AKKr, ekscerpowane); **10.** Ch. G. v. Ziegenhorn, *Staatsrecht der Herzogthuemer Curland und Semgallen*, Koenigsberg 1772, Benlage s. 11 nr 14 (wg Wyd. 9, ekscerpt); **11.** Lites I/2, w niepaginowanym dodatku (wg Or., z opuszczeniami); **12.** *Volumina legum. Przedruk zbioru praw Polski, staraniem XX. Pijarów w Warszawie, od roku 1732 do roku 1782, wydanego*, wyd. J. Ohryzko, cz. I, Petersburg 1859, s. 28–29 (wg Wyd. 8); **12.** Lites II², s. 344–346 (wg Kop. 1); **13.** *Ibid.*, nr 44 s. 431–433 (wg Wyd. 9); **14.** DPPruss. I/2, nr 299 s. 349–352 (wg Wyd. 5).

Tłum. polskie: **1.** *Statuta i przywileje koronne z łacińskiego języka na polskie przełożone* (...), ed. J. Herburt, Kraków 1570, s. 696–699 (wg Wyd. 1); **2.** *Statuta, prawa i konstytucje koronne*, s. 838–841 (wg Tłum. 1).

Wyd. reg.: **1.** *Kniga posol'skaja*, s. 457–458 (wg Or.); **2.** Skarbiec I, nr 791 s. 341–342; **3.** UBC I, nr 447 s. 355; **4.** *Staatsverträge I*², nr 26 s. 35–36 (wg Kop. 1, pod błędną datą 21 maja 1404).

Uw.: Dokument wystawiony w egzemplarzu podwójnym łacińskim (tutaj) i niemieckim (zob. niżej nr 4A). Autopsji Kop. 2 dokonał dr Marek Daniel Kowalski.

4A

Na Wiśle pod Raciążkiem, 22 maja [1404]
am donrstage vor der heiligen Dryvaldikeit tage

Konrad von Jungingen jw.

Or.: Warszawa, AGAD, Zbiór dok. perg. nr 122. Pergamin 583 x 391 + 88 mm, dobrze zachowany. Na odwrocie: *R(egestra)ta* (współczesna Or.); *Foedus Conradi de Jungingen magistri Prussiae cum Wladislao rege respectu Lituaniae etc.* (1551 r.); *Pax et concordia inter Wladislaum regem et Conradum de Jungingen magistrum Prussie ratione granicierum Lithuaniae* (XVI w.); *Lituaniae N° 97* [numer i cyfry dopisane inną ręką, przekreślone] (1569 r.); 1404. *cfr. Dogiel, Cod. Dipl. IV, p. 79, N° LXXII, ubi latine* (ok. 1810 r.?). *Lithuaniae N° 47* (1830–1840 r., wg inwentarza AKKr z 1613 r.); *N° 87–* (XIX w.); na nalepce: *М.Ю. / ВАРШАВСКИЙ ГЛАВНЫЙ АРХИВЪ ДРЕВНИХЪ АКТОВЪ / Залъ IV. Шкафъ 1, Полка 1, № 122* (ok. 1897–1909 r.). Sznur jedwabny czarno–biały po pieczęci.

Reg.: **1.** z 1551 r.: Wrocław, BOss., rkps 134/II (inwentarz AKKr), k. 100^v, dział *Litvania*; **2.** z 1569/1570 r.: Warszawa, AGAD, AZ, sygn. 30 (jw.), s. 542 pod nr 71 działu *Communes totius Prussiae* (brulion, przekreślone), s. 554 pod nr 46 działu *Prussiae* (brulion, przekreślone), s. 592 pod nr 98 działu *Litterae Prussiae* (brulion); **3.** z 1569/1570 r.: *ibid.*, sygn. 33 (jw.), s. 494–497 pod nr 46 działu *Litterae Lituaniae* (brulion); **4.** z 1582–1584 r.: *ibid.*, tzw. ML dz. dz. VIII, nr 14 (jw.), k. 33^v–34^r, 38^v; **5.** z 1613 r.: *ibid.*, Varia oddz. I, sygn. 57 (jw.), k. 41^r, poz. 94 działu *Litterae Ducatus Prussiae*, k. 232^r, poz. 47 działu *Litterae Ducatus Lithuaniae*; **6.** z 1682 r.: *ibid.*, tzw. ML dz. dz. VIII, nr 6 (jw.), k. 293^v, dział *Ducatus Lithuaniae*; **7.** z 1730 r.: *ibid.*, tzw. ML dz. VIII, nr 5 (jw.), k. 22^r, poz. 43 działu *Ducatus Lithuaniae*; **8.** z 1839 r.: *ibid.*, AZ, sygn. 3158 (W. Hubert, *Chronologiczny spis dyplomatów oryginalnych... znajdujących się w Metryce Sekretnej Głównego Archiwum Królestwa...*), s. 40 nr 189.

Wyd.: Lites II², nr 43 s. 429–431 (wg Or.).

Wyd. reg.: 1. Inv., s. 378–379 (wg Or.); 2. A. Kraushar, *Sprawy*, nr 71 s. 54 (wg Or.); 3. Staatsverträge I², nr 26 s. 35–36.

Uw.: Dokument wystawiony w egzemplarzu podwójnym łacińskim (zob. wyżej nr 4) i niemieckim (tutaj).

5

Na Wiśle pod Raciążkiem, 22 maja 1404
feria quinta proxima ante festum sancte Trinitatis

Konrad von Jungingen wielki mistrz potwierdza pokój zawarty między królem Kazimierzem [Wielkim] a zakonem krzyżackim [w Kaliszu 8 lipca 1343 roku].

Or.: nieznan. Zaopatrzony był w pieczęć wystawcy w naturalnym wosku przywieszanej na sznurze jedwabnym czarno–białym; opis wg Kop.

Kop.: Gniezno, AA, Dypl.: Gn. 325, w or. potwierdzeniu notariusza publicznego Mikołaja syna Andrzeja z Bystrej kłeryka diecezji krakowskiej z daty: Kraków, 26 kwietnia 1412.

Wyd.: KDWlkp., t. 5, nr 54 s. 56–57 (wg Kop.).

6

Raciążek, 22 maja 1404
am dornstage vor der heiligen Drivaldikeit tage

Król Władysław [Jagiello] jako najwyższy książę litewski transumuje dokument pokoju zawartego między wielkim księciem litewskim Witoldem a zakonem krzyżackim w Prusach i Inflantach 29 października 1398 roku na ostrowie salińskim.

Or.: nieznan.

Kop.: 1. Berlin–Dahlem, GStAPK, XX. HA StA Kbg., OF 67 (*Privilegia des colmischen Landes* z 1411–1414 r.), k. 175^r–177^r, pod literą R (wg Or.); 2. Ibid., OBA nr 747 (z I poł. XV w.), k. 1^r–2^v (wg Or.?). 3. Ibid., OBA nr 747 (z XVI w.), k. 3^r–6^r (wg Kop. 2).

Reg.: Staatsverträge I², nr 26 s. 35–36.

Uw.: Dokument wystawiony w egzemplarzu podwójnym łacińskim (zob. niżej nr 6A) i niemieckim (tutaj).

6A

Na kępie wiślanej pod Raciążkiem, 23 maja 1404
feria sexta proxima ante festum sancte Trinitatis

Król Władysław jw.

Or.: nieznan. Zaopatrzony był w pieczęć majestatową wystawcy (por. M. Gumowski, *Pieczone*, nr 13); opis dają Kop. 1, 2, 3.

Kop.: 1. Berlin–Dahlem, GStAPK, XX. HA StA Kbg., PU, Schieblade 62 nr 6, w or. potwierdzeniu notarialnym opatów oliwskiego Mikołaja Rungego i pelplińskiego Piotra z daty: Malbork, 23 kwietnia 1410; 2. Ibid., OF 67 (*Privilegia des colmischen Landes* z 1411–1414 r.), k. 173^v–175^r, pod literą Q (wg Or.); 3. Ibid., PU, Schieblade 62 nr 7, w or. potwierdzeniu notarialnym biskupa pomezkańskiego Gerharda Stolpmanna z daty: Prabuty, 9 sierpnia 1419; 4. Ibid., OF 11b, k. 43^v–47^v (wg Kop. 3); 5. Ibid., OF 14 (z 1420 r.), s. 253–261 (wg Or.); 6. Kórnik, BKórnik, rkps BK 156 (tzw. registr przedłożeń krzyżackich z 1421 r.), k. 39^v–42^r (wg Kop. 3); 7. Berlin–Dahlem, GStAPK, XX. HA StA Kbg., PU, Schieblade 62 nr 8, w or. potwierdzeniu notarialnym biskupa pomezkańskie-

go Gerharda Stolpmanna z daty: Prabuty, 10 maja 1421; **8.** Ibid., PU, Schieblade 53 nr 12, w or. potwierdzeniu notarialnym biskupów chełmińskiego Jana Mergenowa i pomezkańskiego Gerharda Stolpmanna z daty: Szymbark, 5 listopada 1421; **9.** BCzart., rkps 233 III (tzw. *Liber Sbignei*, t. II, z I poł. XV w.), s. 29–36 (wg Kop. 6).

Wyd.: **1.** KDL, nr 8 s. 251–259 (wg Kop. 3, pod 1419 r.); **2.** Lites I/2, s. 45–50 (wg Kop. 6).

Reg.: **1.** IndCorp. I, nr 566 s. 142–143 (pod błędną datą 31 maja 1404); **2.** LUB IV, nr 1964 s. 77; **3.** Skarbiec I, nr 792 s. 342; **4.** RLU, nr 148 s. 116; **5.** CEV, nr 290 s. 99; **6.** Staatsverträge I², nr 26 s. 35–36; **7.** JH II, nr 1507 (wg Kop. 1, 3, 7); **8.** Ibid., nr 1508 (wg Kop. 8).

Uw.: Dokument wystawiony w egzemplarzu podwójnym łańcuchowym (tutaj) i niemieckim (zob. wyżej nr 6). E. Weise (Staatsverträge I², nr 26 s. 36) podaje, że regest figurował w dziś zaginionym malborskim inwentarzu AZK z ok. 1436 r. pod sygn. AI (OF 70, k. 101^r).

7

Raciążek, 23 maja 1404

feria sexta proxima ante diem festi sancte et individue Trinitatis

Król Władysław [Jagiello] potwierdza pokój zawarty między królem Kazimierzem [Wielkim] a zakonem krzyżackim [w Kaliszu 8 lipca 1343 roku].

Or.: Berlin–Dahlem, GStAPK, XX. HA StA Kbg., PU, Schieblade 109 nr 55 (do XII 1940 r.: AGAD, Zbiór dok. perg. nr 46). Pergamin 332 x 183 + 61 mm, dobrze zachowany. Na odwrocie: *R(egestra)ta* (współczesna Or.); *Di bestetegunge Wlad(islai)* [słowo nadpisane] *des alden fredis etwen gemachit myt konig Kazimiro*. Sygn. kv (ok. 1436 r.); *Wladislaus rex confirmat pacem et concordiam a Cazimiro antecessore suo cum Cruciferis factam. 1404* (1551 r.); *A(nno) 1730. Pruss(ie) No 89vo* (1730 r.); *No 95.* (1830–1840 r., wg inwentarza AKKr z 1613 r.); na nalepce: 46. (ok. 1897–1909 r., prawdopodobnie ręką Atanazego Dziarskiego); na nalepce: *М.Ю. / ВАШИЛВСКИЙ ГЛАВНЫЙ АРХИВЪ ДРЕВНИХЪ АКТОВЪ / Залъ IV. Шкафъ 1, Полка 1, № 46* (ok. 1897–1909 r.); pieczęć: *Staatsarchiv Königsberg. Urkunden Schieblade 109 Nr. 55* (1941 r.). Na sznurze jedwabnym różowo–zielonym pieczęć majestatowa wystawcy w wosku naturalnym w częściowo otłuczonej misce z wosku naturalnego, z ubytkami (por. M. Gumowski, *Pieczęcie*, nr 13).

Kop.: **1.** Berlin–Dahlem, GStAPK, XX. HA StA Kbg., PU, Schieblade 62 nr 16, w or. potwierdzeniu notarialnym opatów oliwskiego Mikołaja Rungego i pelplińskiego Piotra z daty: Malbork, 23 kwietnia 1410; **2.** Ibid., OF 67 (*Privilegia des colmischen Landes z 1411–1414 r.*), k. 177^{r-v}, pod literą S (wg Or.); **3.** Ibid., PU, Schieblade 62 nr 12, w or. potwierdzeniu notarialnym biskupa pomezkańskiego Gerharda Stolpmanna z daty: Prabuty, 9 sierpnia 1419; **4.** Ibid., OF 14 (z 1420 r.), s. 252–253 (wg Or.); **5.** Kórnik, BKórnik, rkps BK 156 (tzw. registr przedłożeń krzyżackich z 1421 r.), k. 31^v–32^r (wg Or.?). **6.** Berlin–Dahlem, GStAPK, XX. HA StA Kbg., PU, Schieblade 62 nr 15, w or. potwierdzeniu notarialnym biskupa pomezkańskiego Gerharda Stolpmanna z daty: Prabuty, 10 maja 1421; **7.** Ibid., PU, Schieblade 62 nr 17, w or. potwierdzeniu notarialnym biskupów chełmińskiego Jana Mergenowa i pomezkańskiego Gerharda Stolpmanna z daty: Szymbark, 5 listopada 1421; **8.** BCzart., rkps 232 IV (tzw. *Liber Sbignei*, t. I, z I poł. XV w.), s. 8 (wg Kop. 5); **9.** Ibid., rkps 233 III (tzw. *Liber Sbignei*, t. II, z I poł. XV w.), s. 52–53 (wg Kop. 5); **10.** Ibid., rkps 234 III (z I poł. XV w.), s. 6–7 (wg Kop. 8); **11.** Ibid., rkps 1310 IV (kodeks Sędziwoja z Czechla z II poł. XV w.), s. 646 (wg Kop. 8); **12.** Ibid., rkps 235 IV (z 1518 r.), s. 53 nr 27 (wg zaginionej Kop.); **13.** Berlin–Dahlem, GStAPK, XX. HA StA Kbg., OF 289a (*Ordenshendel mit der Cron von Polan z I poł. XVI w.*), k. 178^r–179^v (wg Or.?).

Odpis: Kraków, BCzart., rkps 10 IV (Teki Naruszewicza), nr 67 s. 275–276 (wg Wyd. 2).

Reg.: **1.** z 1551 r.: Wrocław, BOss., rkps 134/II (inwentarz AKKr), k. 154, dział *Prussia pro Cruciferis*; **2.** z 1569/1570 r.: Warszawa, AGAD, AZ, sygn. 30 (jw.), s. 542 pod nr 72 działu *Communes totius Prussiae* (brulion), s. 592 pod nr 99 działu *Literae Prussiae* (brulion), s. 658, dział *Palatinatus Culmensis et terrae Michalouiensis* (brulion); **3.** z 1613 r.: ibid., Varia oddz. I, sygn. 57 (jw.), k. 41^r,

poz. 95 działu *Litterae Ducatus Prussiae*; **4.** z 1682 r.: *ibid.*, tzw. ML dz. VIII, nr 6 (jw.), k. 65^v, dział *Ducatus Prussiae*; **5.** z 1730 r.: *ibid.*, tzw. ML dz. VIII, nr 5 (jw.), k. 77^v, poz. 85 działu *Ducatus Prussiae*; **6.** z 1839 r.: *ibid.*, AZ, sygn. 3158 (W. Hubert, *Chronologiczny spis dyplomatów oryginalnych... znajdujących się w Metryce Sekretnej Głównego Archiwum Królestwa...*), s. 41 nr 191.

Wyd.: **1.** Preußische Lieferung 1, 1755, s. 462–463 (wg niezidentyfikowanej Kop.); **2.** CDRP IV, nr 71 s. 78 (wg Or z AKKr); **3.** L. v. Baczeko, *Geschichte Preußens*, Bd. 2, Königsberg 1793, s. 394–395 Beilage 18 (wg Wyd. 2, ekscerpt); **4.** Lites I/2, s. 34–35 (wg Kop. 5); **5.** KDL, nr 1 s. 83–86 (wg Kop. 3); **6.** Lites II², nr 46 s. 434–435 (wg Or.); **7.** DPPruss. I/2, nr 300 s. 352–353 (wg Wyd. 1).

Wyd. reg.: **1.** Skarbiec I, nr 794 s. 342; **2.** Inv., s. 73 (wg Or.); **3.** CEV, nr 287 s. 98; **4.** A. Kraushar, *Sprawy*, nr 73 s. 55 (wg Or.); **5.** Staatsverträge I², nr 27 s. 36–37; **6.** JH II, nr 1509 (wg Or.); **7.** *Ibid.*, nr 1510 (wg Kop. 3, 6, 7); **8.** J. Karwasińska, *Straty*, s. 46 nr 55.

Uw.: Ten sam pisarz ingrosował inny dokument Jagiełły z 23 maja (zob. niżej nr 8). E. Weise (Staatsverträge I², nr 27 s. 37) podaje, że regest figurował w dziś zaginionym malborskim inwentarzu AZK z ok. 1436 r. pod sygn. AE (OF 70, k. 99^v).

8

Raciążek, 23 maja 1404

feria sexta proxima ante diem festi sancte et individue Trinitatis

Król Władysław [Jagiełło] zobowiązuje się wykupić w ciągu roku i sześciu tygodni ziemię dobrzyńską za 50 000 florenów [węgierskich] i zamek Złotorię z okolicą za 2400 kóp groszy [czeskich].

Or.: Warszawa, AGAD, Zbiór dok. perg. nr 45. Pergamin 280 x 222 + 67 mm, dobrze zachowany. Na odwrocie: *Wen der meister dem konige abetreteten sol das lant Dobrin* (1405 r.); *Rex Polonie redemit terram Dobrinensem de manibus Cruciferorum* (ok. 1505 r.); *Wladislai Jagellonis transactio cum Cruciferis de terra Dobrinensis et districtu Zlotoria*. In *Raciaz 1404* (1551 r.); *Pruss(ie) No 89* [cyfry dopisane później, inną ręką] (1569 r.); *No 88vo. Revisum 1730* (1730 r.); *No 96* (1830–1840 r., wg inwentarza AKKr z 1613 r.); na nalepce: 45. [cyfry podkreślone] (ok. 1897–1909 r., prawdopodobnie ręką Atanazego Dziarskiego); na nalepce: *М.Ю. / ВАРШАВСКИЙ ГЛАВНЫЙ АРХИВЪ ДРЕВНИХЪ АКТОВЪ / Заль IV. Шкафъ 1, Полка 1, № 45* (ok. 1897–1909 r.). Na pasku pergaminowym pieczęć średnia wystawcy w czerwonym wosku w misce z wosku naturalnego, bardzo dobrze zachowana (por. M. Gumowski, *Pieczęcie*, nr 15).

Kop.: Kórnik, BKórnik, rkps BK 203 (kopiariusz AKKr z ok. 1505 r.), s. 189–191.

Odpis z 1782 r.: Kraków, BCzart., rkps 10 IV (Teki Naruszewicza), nr 65 s. 269–270 (wg Wyd. 1).

Reg.: **1.** z 1551 r.: Wrocław, BOss., rkps 134/II (inwentarz AKKr), k. 119^v, dział *Prussia pro Regno*; **2.** z 1569/1570 r.: Warszawa, AGAD, AZ, sygn. 30 (jw.), s. 528 (czystopis), s. 542 pod nr 73 działu *Communes totius Prussiae* (brulion), s. 593 pod nr 100 działu *Litterae Prussiae* (brulion), s. 658, dział *Palatinatus Culmensis et terrae Michalouiensis* (brulion); **3.** z 1569/1570 r.: *ibid.*, sygn. 33 (jw.), s. 259, dział *Terrae Dobrinensis universales* (brulion); **4.** z 1582–1584 r.: *ibid.*, tzw. ML dz. VIII, nr 14 (jw.), k. 39^f; **5.** z 1613 r.: *ibid.*, Varia oddz. I, sygn. 57 (jw.), k. 41^f, poz. 96 działu *Litterae Ducatus Prussiae*; **6.** z 1682 r.: *ibid.*, tzw. ML dz. VIII, nr 6 (jw.), k. 66^f, dział *Ducatus Prussiae*; **7.** z 1730 r.: *ibid.*, tzw. ML dz. VIII, nr 5 (jw.), k. 78^f, poz. 88 działu *Ducatus Prussiae*; **8.** z 1839 r.: *ibid.*, AZ, sygn. 3158 (W. Hubert, *Chronologiczny spis dyplomatów oryginalnych... znajdujących się w Metryce Sekretnej Głównego Archiwum Królestwa...*), s. 40 nr 190.

Wyd.: **1.** CDRP IV, nr 72 s. 78–79 (wg Or. z AKKr); **2.** L. v. Baczeko, *Geschichte Preußens*, Bd. 2, s. 395 Beilage 19 (wg Wyd. 1, ekscerpt); **3.** Lites II², nr 45 s. 433–434 (wg Or.).

Wyd. reg.: **1.** KDPol. II/1, nr 347 s. 369; **2.** Skarbiec I, nr 793 s. 342 (wg Wyd. 1); **3.** Inv., s. 74 (wg Or.); **4.** IndAct., nr 409 s. 51; **5.** A. Kraushar, *Sprawy*, nr 72 s. 54–55 (wg Or.); **6.** Staatsverträge I², nr 28 s. 37–38.

Uw.: Ten sam pisarz ingrosował inny dokument Jagiełły z 23 maja (zob. wyżej nr 7).

9

Na kępie wiślanej pod Raciążkiem, 23 maja 1404
feria sexta infra octavas Penthecostes

Król Władysław [Jagiello] potwierdza odstąpienie Żmudzi zakonowi krzyżackiemu przez wielkiego księcia litewskiego Witolda.

Or.: Berlin–Dahlem, GStAPK, XX. HA StA Kbg., PU, Schieblade 53 nr 13. Pergamin 344 x 234 + 49 mm, dobrze zachowany. Na odwrocie: *R(egestra)ta* (współczesna Or.); *Wladislaus der konig gelobt, hertzog Witawt daran zu halden, das heredi Samayte deme Ordem widder in werende hant seatze*. Sygn. ks (ok. 1436 r.); 38 (XVI w.); N° 15 (XIX w.); 14 [zapisane czerwonym kolorem]; pieczęć: *Staatsarchiv Königsberg. Urkunden Schieblade 53 Nr. 13* (I ćwierć XX w.). Na pasku pergaminowym pieczęć średnia wystawcy w czerwonym wosku w częściowo otłuczonej misce z wosku naturalnego, zatrata (por. M. Gumowski, *Pieczęcie*, nr 15).

Kop.: 1. Berlin–Dahlem, GStAPK, XX. HA StA Kbg., PU, Schieblade 62 nr 16, w or. potwierdzeniu notarialnym opatów oliwskiego Mikołaja Rungego i pelplińskiego Piotra z daty: Malbork, 23 kwietnia 1410; 2. Ibid., PU, Schieblade 62 nr 14, w or. potwierdzeniu notarialnym biskupa pomezńskiego Jana II Rymana z daty: Malbork, 1 czerwca 1414; 3. Ibid., OF 67 (*Privilegia des colmischen Landes* z 1411–1414 r.), k. 178^v–179^r, pod literą Y (wg Or.); 4. Ibid., PU, Schieblade 62 nr 13, w or. potwierdzeniu notarialnym biskupa pomezńskiego Gerharda Stolpmanna z daty: Prabuty, 9 sierpnia 1419; 5. Ibid., OF 11b, k. 47^v–48^v (wg Kop. 2); 6. Kórnik, BKórnik, rkps BK 156 (tzw. regestr przedłożeń krzyżackich z 1421 r.), k. 42^r–43^r (wg Kop. 1 lub 2); 7. BCzart., rkps 233 III (tzw. *Liber Sbignei*, t. II, z I poł. XV w.), s. 35–36 (wg Kop. 6).

Wyd.: 1. A. v. Kotzebue, *Preußens aeltere Geschichte*, Bd. 3, Riga 1808, s. 297–299 (wg Or.); 2. KDL, nr 2 s. 87–91 (wg Kop. 4); 3. Lites I/2, s. 50–51 (wg Kop. 6); 4. Staatsverträge I², nr 29 s. 38–39 (wg Or.).

Reg.: 1. IndCorp. I, nr 564 s. 142 (wg Or., pod błędną datą 24 maja 1404); 2. LUB IV, nr 1965 s. 77; 3. Skarbiec I, nr 795 s. 342–343; 4. RLU, nr 149 s. 117 (pod błędną datą 24 maja 1404); 5. CEV, nr 288 s. 98; 5. JH II, nr 1512 (wg Or.).

Uw.: E. Weise (Staatsverträge I2, nr 29 s. 38) podaje, że regestr figurował w dziś zaginionym malborskim inwentarzu AZK z ok. 1436 r. bez sygn. literowej (OF 70, k. 101^r).

10

Na kępie wiślanej pod Raciążkiem, 23 maja 1404
am freitage in der octaven Penthecostes

Witold wielki książę litewski zobowiązuje się nie przyjmować w swoim kraju Żmudzinów przed rozmowami jego pełnomocników z posłami Zakonu, a w przypadku ich niepowodzenia, spotka się osobiście z wielkim mistrzem lub przekaże sprawę do rozstrzygnięcia sądowi króla rzymskiego.

Or.: Kraków, BCzart., perg. nr 271 (vol. VI/1). Pergamin 254 x 230 + 79 mm, z plamami wilgoci. Nad tekstem: *No 93* (I poł. XIX w.); 271 (ok. 1888 r., czerwonym atramentem, ręką Leona Bentskowskiego). Na odwrocie: *R(egestra)ta* (współczesna Or.); *Littera ducis Wytaudi secundaria B, in qua promittit, quod nullum Samaytharum ve* [przekreślone] *debeat locare ad terras suas, quousque officiales sui convenerint cum officialibus Ordinis* (współczesna Or.); *koło 1400* (I ćwierć XIX w., prawdopodobnie ręką Łukasza Gołębiowskiego). Sygn. z I poł. XIX w.: *No 19*; 36. Nacięcia po pasku do przywieszenia pieczęci.

Kop.: 1. Kraków, BCzart., perg. nr 290 (vol. IV/22), w or. potwierdzeniu notarialnym biskupa pomezńskiego Jana II Rymana z daty: Malbork, 4 maja 1412 zob. C. epist., XV, II, nr 51; 2. Berlin–Dahlem, GStAPK, XX. HA StA Kbg., OF 67 (*Privilegia des colmischen Landes* z 1411–1414 r.), k. 162^v–163^r, pod literą O (wg Or.); 3. z przed 1423 r.: ibid., OBA nr 750 (wg Or.).

Podobizna: Kraków, Zakład Nauk Pomocniczych Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. 3814 III.

Wyd.: CEV, nr 286 s. 97–98 (wg Kop. 2).

Wyd. reg.: 1. Skarbiec I, nr 796 s. 343; 2. Staatsverträge I², nr 30 s. 39; 3. KatBCzart. I, nr 299 s. 128–129 (wg Or.); 4. *Katalog fotografii dokumentów średniowiecznych Zakładu Nauk Pomocniczych Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego*, opr. B. Wyrozumska, H. Rawska, P. Rabiej, Kraków 2001, płyta kompaktowa CD-ROM.

Uw.: Ten sam pisarz ingrosował inny dokument Witolda z 22 maja (zob. wyżej nr 3).